

Stenografični zapisnik

šestindvajsete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 5. oktobra 1910.

Navzoči: Prvosednik: Namestnik deželnega glavarja Leopold baron Liechtenberg. Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik Teodor baron Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. Vsi člani razun: Deželni glavar Franc pl. Šuklje, knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, eksclenca Josip baron Schwegel, Josip Lenarčič, Ivan Knez in Josip Pogačnik. Zapisnikarja: Dr. Karol baron Born in Franc Demšar.

Dnevni red.

1. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
2. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konca decembra 1909.
3. Priloga 234. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi, da sme mestna občina ljubljanska ostanek že dovoljenega posojila v znesku 1,450.000 K najeti proti 4 1/2% obrestovanju.
4. Priloga 235. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi, da mestna občina ljubljanska najame za svojo zastavljalnico posojilo 200.000 K.
5. Priloga 236. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi pobiranja doklad v davčnih občinah Jasen in Vrbovo in v vaseh Vrbiča in Kuteževo v svrhu obrestovanja in amortizacije posojil za vodovode za celo amortizacijsko dobo.
6. Priloga 237. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
7. Priloga 238. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za leto 1909.

Stenographischer Bericht

der sechszwanzigsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 5. Oktober 1910.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr von Liechtenberg. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje, Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Exzellenz Josef Freiherr von Schwegel, Josef Lenarčič, Ivan Knez und Josef Pogačnik. Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Franz Demšar.

Tagesordnung.

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Rechenschaftsbericht des krainischen Landesausschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1909.
3. Beilage 234. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung behufs Aufnahme des Restes des bereits bewilligten Darlehens per 1,450.000 K gegen 4 1/2% Verzinsung.
4. Beilage 235. — Bericht des Landesausschusses betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens per 200.000 K für das Pfandamt.
5. Beilage 236. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung von Umlagen in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo, sowie in den Ortschaften Vrbiča und Kuteževo behufs Verzinsung und Amortisierung der Wasserleitungsdarlehen für die ganze Amortisationsdauer.
6. Beilage 237. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesanklehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
7. Beilage 238. — Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.

8. Priloga 239. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za l. 1909. in razkazi imovin teh zakladov koncem l. 1909.
9. Priloga 240. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1909.
10. Priloga 241. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
11. Priloga 242. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1909.
12. Priloga 243. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1909.
13. Priloga 244. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
14. Priloga 245. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1909.
15. Priloga 246. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1909.
16. Priloga 247. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1909.
17. Priloga 248. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1909.
18. Priloga 249. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi grmskega zaklada za leto 1909.
19. Priloga 250. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1909.
20. Priloga 251. — Poročilo deželnega odbora o prevzetju stroškov za cepljenje koz po državi.
21. Priloga 252. — Poročilo deželnega odbora o napravi regulačnega načrta za mesto Idrija.
22. Priloga 253. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1909.
23. Priloga 254. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona glede razveljavljenja nekaterih določb zakona z dne 25. februarja 1870., dež. zak. št. 11, o šolskem nadzorstvu za posamezne slučaje.
24. Priloga 255. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi pobiranja 100%₀ne doklade na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine za dobo 24 let za starovrhniški vodovod.
25. Priloga 256. — Poročilo deželnega odbora o odpravi mostnine na mostu čez Kulpo pri Brodu.
8. Beilage 239. — Bericht des Landesausschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1909 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1909 vorgelegt werden.
9. Beilage 240. — Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
10. Beilage 241. — Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Rechnungsabschlusses des krainischen Lehrpensionsfonds für das Jahr 1909.
11. Beilage 242. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
12. Beilage 243. — Bericht des Landesausschusses, womit der Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
13. Beilage 244. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
14. Beilage 245. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
15. Beilage 246. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
16. Beilage 247. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
17. Beilage 248. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkrainerbahnen für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
18. Beilage 249. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse des Staudnes Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
19. Beilage 250. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
20. Beilage 251. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die Übernahme der Schutzpockenimpfungskosten durch den Staat.
21. Beilage 252. — Bericht des Landesausschusses über die Verfassung eines Regulierungsprojektes für die Stadt Idria.
22. Beilage 253. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
23. Beilage 254. — Bericht des Landesausschusses, womit der Entwurf eines Gesetzes rücksichtlich der fallweisen Außerkraftsetzung einiger Bestimmungen des Gesetzes vom 25. Februar 1870, L.-G.-Bl. Nr. 11, betreffend die Schulaufsicht, vorgelegt wird.
24. Beilage 255. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung eines 100%₀igen Zuschlages auf alle direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und der Besoldungssteuer durch 24 Jahre für die Wasserleitung in Altoberlaibach.
25. Beilage 256. — Bericht des Landesausschusses über die Abschaffung der Brückenmaut and der Kulpa-Brücke bei Brod.

26. Priloga 257. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga deželni proračun za leto 1911.
27. Priloga 258. — Poročilo deželnega odbora o načrtu zakona glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljana.
28. Priloga 259. — Poročilo deželnega odbora glede ustanovitve posebnega zavarovalnega zaklada za deželna poslopja.
26. Beilage 257. — Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Landesvoranschlag für das Jahr 1911 vorgelegt wird.
27. Beilage 258. — Bericht des Landesausschusses, betreffend den Gesetzentwurf über die Abänderung der Gemeindeordnung und der Gemeindevahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach.
28. Beilage 259. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die Errichtung eines besonderen Versicherungsfonds für die landschaftlichen Gebäude.

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoludne.

**Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten
Vormittag.**

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg :**

Ich konstatiere die Beschlußfähigkeit des hohen Hauses und eröffne hiemit die Sitzung.

**1. Naznanilo deželnozborskega predsedstva.
1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.**

Hohes Haus! Am 18. August feierte unser erlauchter Kaiser und Herr sein 80. Geburtsfest. (Poslanci se vzdignejo — Die Abgeordneten erheben sich.) Aus diesem Anlasse war der Herr Landeshauptmann beim Landespräsidenten, um die Bitte vorzubringen, die ergebensten Glückwünsche des Landes Krain zu Füßen Seiner Majestät niederzulegen.

Seine Majestät geruhen dem Landesauschusse und den Vertretern des Landtages Allerhöchst ihren Dank im Wege des Landespräsidiums Allergnädigst bekanntzugeben.

Dne 18. avgusta je praznoval naš presvitli cesar svoj 80. rojstni dan. Gospod deželni glavlar je naprosil gospoda deželnega predsednika, da položi pred prestol Njegovega Veličanstva najudanejša voščila dežele Kranjske.

Njegovo Veličanstvo je blagovolilo po gospodu deželnem predsedniku Najvišjo zahvalo izročiti deželnemu odboru in zastopnikom deželnega zbora.

Es gereicht mir zur besonderen Freude, diesen Allerhöchsten Dank zur Kenntnis zu bringen.

Außerdem habe ich zur Kenntnis zu bringen, daß der Landtagsabgeordnete Dr. Oražen sein Mandat niedergelegt hat.

Ich teile ferner mit, daß Seine Exzellenz Freiherr v. Schwegel, Abgeordneter Pogačnik und Abgeordneter Lenarčič ihre Abwesenheit von der heutigen Sitzung entschuldigt haben.

Von der Stadtgemeinde Leoben, vom Rektor der montanistischen Hochschule in Leoben ist eine Einladung zu der am 22. Oktober d. J. stattfindenden feierlichen Schlußsteinlegung im Neubau der montanistischen Hochschule in Leoben eingelangt.

Das k. k. Bezirksgericht in Oberlaibach ersucht um Auslieferung des Herrn Abgeordneten Lenarčič wegen Übertretung nach § 431 St.-G., das Bezirksgericht Laibach um Auslieferung des Abgeordneten Dimnik.

Es sind mir mehrere Interpellationen und Dringlichkeitsanträge überreicht worden. Eine Interpellation werde ich über Wunsch des Herrn Landespräsidenten sofort verlesen lassen und sie dann dem Herrn Landespräsidenten übergeben.

Das Schriftführeramts für die heutige Sitzung bitte ich die Herren Abgeordneten Baron Born und Demšar übernehmen zu wollen, welche letzteren ich ersuche, die gedachte Interpellation vorzulesen.

Zapisknikar Demšar:

(Bere — Liest:)

»Interpelacija

poslancev dr. Šusteršiča in tovarišev do gospoda deželnega predsednika:

Podpisani vprašajo g. c. kr. deželnega predsednika.

1. Iz katerih razlogov c. kr. vlada zopetne izvolitve g. Ivana Hribarja ljubljanskim županom ni priporočila v cesarsko potrjenje?

2. Ali so vzroki, katere je navedel bivši ljubljanski župan v seji občinskega sveta ljubljanskega dne 30. avgusta t. l. avtentični in, če je temu tako, kako jih je izvedel?

V Ljubljani, 5. oktobra 1910.

Dr. Šusteršič l. r.

Ravnihar l. r. Bartol l. r. Fr. Demšar l. r. J. Lavrenčič l. r. Dular l. r. Fr. Košak l. r. Dr. Krek l. r. l. Piber l. r. Dr. Pegan l. r. Žitnik l. r. J. Mandelj l. r. Dr. Zajec l. r. Lampe l. r. Dimnik l. r. Drobnič l. r. B. M. Perharc l. r. Fr. Jaklič l. r. J. Hladnik l. r. <

Nach § 23 der Geschäftsordnung steht jedem Landtagsabgeordneten das Recht zu, (bere — liest:) »an den Landeshauptmann, an die Vorsitzenden der Ausschüsse oder an die Landesregierung Interpellationen über Gegenstände, die in den Wirkungskreis des Landtages gehören und nicht auf der Tagesordnung stehen, zu richten. Er muß sie schriftlich, von wenigstens sieben Mitgliedern unterzeichnet, dem Landeshauptmann überreichen, welcher dieselben entweder selbst beantwortet oder einem Landesauschußmitgliede oder einem Vorsitzenden eines Ausschusses oder der Regierung zur Beantwortung übergibt.

Interpellationen, die eine Verletzung des sittlichen oder religiösen Gefühles, eine Beleidigung von Personen oder Parteien oder eine Übertretung des Strafgesetzes beinhalten, sind vom Vorsitzenden auszuschließen.

Eine Debatte über die Beantwortung einer Interpellation ist nur auf Beschluß des Landtages zulässig. Bei dieser Debatte dürfen auch Anträge gestellt und verhandelt werden.«

Landespräsident Freiherr von Schwarz:

Ich bitte ums Wort.

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg:**

Der Herr Landespräsident hat das Wort.

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Na interpelacijo gospoda dr. Šusteršiča in tovarišev čast mi je v imenu vlade izjaviti, da vlada ne more priznati dolžnosti, da bi se

izrekla o razlogih, ki so bili merodajni za na Najvišjem mestu podani najponižnejši predlog, naj se izvolitev poslanca gospoda Ivana Hribarja županom deželnega stolnega mesta Ljubljana ne potrdi.

Veljavni občinski red za stolno mesto Ljubljana z dne 5. avgusta 1887, števil. 22. dežel. zak., določa v § 20., da je za veljavnost županove volitve treba Najvišjega potrdila. Deželno zakonodajstvo prepušča torej prostemu predudarku državne uprave, da potrditev izvoljenega župana na Najvišjem mestu predlaga ali ne predlaga.

Za presojo in odločbo tega vprašanja upravi niso stavljene nobene zakonite meje, in ima ona taisto torej presojati le po splošnem vodilu državne primernosti.

Izvrševanje te zakonite določbe ne more nikdar pomenjati seganja v avtonomijo občine.

Po jasnem besedilu in po namenih zakonodajalca ne more biti dvoma, da vlada ni samo upravičena, marveč da ima celo dolžnost, samo tako osebo priporočati v Najvišje potrjenje, ki daje po njenem mnenju popolno poročstvo, da bo sodelovanje pri poslih državne uprave, ki je naloženo županu deželnega stolnega mesta, izvrševala na brezgovoren način.

To naziranje se strinja sicer z izvajanjem onega poročila, ki ga je podal bivši župan stolnega mesta ljubljanskega Hribar svoje dni personalni in pravni sekciji ljubljanskega občinskega sveta o načrtu novele k ljubljanskemu občinskemu statutu in ki se je predložilo, potem ko je bilo sprejeto v občinskem svetu, vladi potom deželnega odbora.

Toični odstavek tega Hribarjevega poročila se glasi: »Da so štatutarna mesta za državo posebno važna, je izraženo tudi z določilom, da potrebuje župan takih mest potrditve cesarjeve. Država si je torej hotela natančno ogledati onega, kateremu se izroča vodstvo uprave štatutarnega mesta.«

(Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Saj ga je 15 let videla na delu!«)

O zakonitosti storjene vladne odredbe torej ni mogoče z nobene strani po pravici dvomiti.

Kar se tiče vprašanja o interpelaciji, so li razlogi naštetih od gospoda Hribarja za njegovo nepotrditve avtentični, moram izjaviti, da me stališče, ki ga v tej zadevi zavzemam, ovira, da bi se spuščal v razgovor tudi glede onih vzrokov, ki jih je gospod Hribar kot baje merodajne za svojo nepotrditve navedel. —

(Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Tedad so resnični!«)

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! V smislu § 23. poslovnega reda za deželni zbor kranjski predlagam, da se o tem odgovoru gospoda deželnega predsednika otvori debata.

Landeshauptmannstellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Es ist zur Beschlußfassung über diesen Antrag nur die einfache Majorität erforderlich. Ich bitte also diejenigen Herren, welche dem Antrage auf Eröffnung der Debatte über die Interpellationsbeantwortung zustimmen, sich zu erheben. (Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist angenommen, und ich eröffne daher die Debatte.

Zum Worte ist gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič, — ich erteile ihm daselbe.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlagal sem otvoritev debate zato, ker je slučaj nepotrditve izvoljenega župana ljubljanskega tak, da se mi zdi neobhodno potrebno, da deželni zbor vojvodine kranjske zavzame v tej zadevi svoje stališče. Omenjam, da je to prvi slučaj, da izvoljeni župan ljubljanski ni dobil cesarjevega potrjenja. Poudarjam dalje, da Ljubljana ni samo edino slovensko, ampak tudi edino jugoslovansko štatutarno mesto. In tu imamo zdaj vladnega komisarja, suspendirano mestno avtonomijo!

Gospod deželni predsednik je v svojem odgovoru zavzel stališče, da vlada sploh ni dolžna povedati razlogov, iz katerih ni predlagala gospoda župana Ivana Hribarja v cesarjevo potrjenje, potem ko je bil poprej že petkrat potrjen, razlogov tedaj, ki so privedli c. kr. vlado do tega, da šeste izvolitve ni priporočila Njega Veličanstvu v potrjenje.

Po mojih mislih je sicer res, da vlada po zakonu ni dolžna navesti teh razlogov, vendar sem pa mnenja, da bi bilo v tako izvanrednem slučaju umestno, da bi c. kr. vlada tudi navedla konkretne razloge, ki so jo privedli do tega, da šeste izvolitve ni priporočila Njega Veličanstvu v potrjenje, kajti gre se za jako važno stvar, za meščansko avtonomijo. Iz tega stališča je presojati celo afero, ki je končno privedla do suspendiranja občinske avtonomije. Po mojih mislih bi bilo tedaj vendarle prav, da bi se vlada ne držala tako striktno svoje pravice, in da bi na vljudno vprašanje nekoliko bolj odkrito odgovorila, kakor se je to zgodilo. — (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Vlada se postavlja na stališče, da izvolitev županovo cesarju lahko predlaga v potrjenje ali ne, brez ozira na razloge, ki jo vodijo. Kar se cesarja tiče, je res on tisti, ki razlogov za svoje vladarske čine nikdar ne navaja, odnosno navajati ni dolžan. Ravnotako kakor smejo občinski svetniki, brez navedbe razlogov, izvoliti za župana, kogar hočejo, tako sme cesar župana potrditi ali ne potrditi, ne da bi bil na kaj vezan. Zato se samoumevno moramo

odločitvi Njegovega Veličanstva klanjati in se tudi klanjamo. Njega tudi za razloge ne vprašamo. Cesar lahko potrjenje odkloni, tudi če bi mu vlada potrditev predlagala. On ni vezan na predloge svojih ministrov. Zato pustimo vladarjevo osebo popolnoma na stran, zakaj on po konstitucionalnih načelih sploh ne pride v debato. Ampak mi se imamo držati vlade, ki je stavila predlog, da se gospoda Ivana Hribarja županom ne potrdi. Jaz bi želel, da bi se vlada nekoliko bolj odprla in nam povedala konkretne razloge, kajti meščanstvo in cela javnost ima pravico izvedeti, iz katerih razlogov se je postopalo na tak izreden način napram ljubljanski občini glede ljubljanske občinske avtonomije.

Kar se tiče osebe bivšega župana ljubljanskega, je ona, to mi gospodje lahko verjamete, za našo stranko popolnoma brez pomena. Mi se za gospoda bivšega župana Hribarja ne ogrevamo. Za nas, za večino deželnega zbora, se gre samo za mestno avtonomijo kot tako! (Odobranje na levi. — Beifall links.) In zaradi tega, ker se nam gre samo za mestno avtonomijo in za nič drugega, moramo zelo obžalovati, da je bivši ljubljanski župan v svojem poročilu glede zakonskega načrta deželnega zbora v novem statutu za Ljubljano zapisal, kakor smo danes izvedeli od deželnega predsednika, stavek, v katerem je kot župan statutarne občine, ki bi moral biti prvi čuvar mestne avtonomije, dal vladi sam direktno v roke orožje, ne samo proti sebi, ampak tudi zoper osebo vsakega ljubljanskega meščana, ki bi se v bodoče izbral v občinskem svetu za župana, (Ogorčenje na levici. — Entrüstung links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „En stavek ste iz konteksta iztrgali! Dlako ste v jajcu iztaknili!“) Ta stavek, prijatelj dr. Triller, je bil vsekakor jako nesrečen stavek, zapisan očitno v namen, da prepreči potrjenje novega statuta, ki daje tisočim meščanstva volilno pravico, in to je bilo gotovo napačno, da je ta stavek napisal, kajti s tem stavkom je bivši župan jasno žrtvoval interese občinske avtonomije golemu strankarskemu interesu! (Odobranje na levi. — Beifall links.) To je gotovo obžalovanja vredno; tako mi nismo nikoli delali! Toda to le mimogrede omenjam. Nam se gre, kakor rečeno, edinole za avtonomijo ljubljanskega mesta in za drugega nič, in ravno zaradi tega, ker se nam gre samo za občinsko avtonomijo, je naša stranka takoj, ko se je začelo govoriti o možnosti nepotrditve ljubljanskega župana, zavzela odločno stališče na vseh merodajnih mestih! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ali pri Schwarzu tudi?“)

Jaz sem se meseca junija osebno podal tako k baronu Schwarzu, kakor k ministroma Haerdtlu in Bienertu in sem z vso odločnostjo v imenu Slovenske Ljudske Stranke nastopil za to, da se Ivan Hribar potrdi v interesu mestne avtonomije! (Odobranje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links.) Tako smo mi svoj strankarski interes zapostavili javnemu splošnemu interesu! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kaj je rekel baron Schwarz?!“) Počakajte! Meseca junija, ko sem interveniral pri onih gospodih, jaz nisem našel pri njih tistega in brez pogojnega razporedenja in namena Ivana Hribarja ne predložiti v potrditev (Klici — Rufe: „Čujte! Čujte!“), kakor se je baje pojavilo pozneje! To je bilo junija meseca. Kako je prišlo potem do tega, da se je zgodilo to, kar se je zgodilo in kar se je pojasnilo v znani sodnijski aferi, to boste pa Vi, gospodje od liberalne stranke, morebiti bolje vedeli. (Veselosť na levi. — Heiterkeit links.) Ko ste Vi izvedeli, da se je naša stranka z vso odločnostjo zavzela za Hribarjevo potrditev, bi bilo morebiti bolj umestno, da bi se bili zaupljivo obrnili do svojih someščanov in sodeželanov, da bi se z njimi pogovorili, kaj storiti za interes občinske avtonomije, ki je nam vsem pri srcu, kakor pa da ste se spuščali v dogovore s tujimi ljudmi (Klici na levi. — Rufe links: „Hofrat!“), katerim je ljubljanska avtonomija gotovo deveta briga. (Odobranje na levi. — Beifall links.) To le mimogrede na medklice; ki so jih izustili gospodje iz središča. Gospoda moja, pustimo sedaj stvari, ki so bile. Danes stojimo pred neizpremenljivim faktom. Dokler še ni bila padla Najvišja odločba, bi se bilo dalo morebiti še kaj storiti. V tistem momentu pa, ko je padla cesarjeva odločitev, imamo računati z neizpremenljivim faktom. Lahko sem nasprotnik zakonskemu načrtu, dokler je v razpravi, ampak potrjenemu zakonu se moram ukloniti; ravnotako se moramo zdaj ukloniti odločitvi Njegovega Veličanstva. Naša dolžnost je zdaj delovati na to, da se čim prej povrnejo normalne razmere v našem stolnem mestu, to je dolžnost vseh merodajnih faktorjev in dolžnost predvsem tudi c. kr. vlade. Ne želimo, da bi vladni komisar dalje časa vladal na magistratu in odločno zahtevamo, da zasede župansko mesto zopet od ljubljanskega meščanstva pristo izvoljeni someščani! Četudi vemo, da bo izvoljen iz nam nasprotna stranke, si vendar to želimo. To izvira iz našega iskrenega demokratičnega čustvovanja in zato predlagam končno sledečo resolucijo:

»Deželni zbor skleni:

Obžalujoč, da je prišlo do suspendiranja ljubljanske mestne avtonomije, in trdno pričakujoč, da se po sodelovanju vseh poklicanih faktorjev povrne ljubljanski občini čimnajpreje meščanska samouprava, preide deželni zbor na dnevni red.«

(Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Naša stranka je v tej zadevi stavila in predložila gospodu voditelju današnje razprave poseben nujni predlog, ker se od interpelacije gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev ni moglo pričakovati takojšnjega uspeha. Mi vsi vemo, kako je dosedaj častiti gospod deželni predsednik z interpelacijami uradoval. Sprejemal jih je od gospoda deželnega glavarja, odgovarjal je pa nanje morda šele čez 14 dni ali pa nikoli. Zato se mi danes čudno zdi in vzlic prepričevalnim in iz srca donečim besedam gospoda predgovornika ne verjamem, da bi bila cela stvar izrastla sama po sebi iz hrepenenja po zopetni mestni avtonomiji. Name je stvar napravila utis, da je bila interpelacija dogovorjena med S. L. S. in med gospodom deželnim predsednikom. Danes sem prvič opazil, da gospod deželni predsednik ni izgubil poguma, temveč da je hitro vstal in prečital odgovor na stavljeno interpelacijo, iz česar sklepam, da ga je njegov angelj varuh že naprej informiral, in da je bila cela stvar dogovorjena med dotičnim angeljem varuhom in med deželnim predsednikom gosp. baronom Schwarzem. Iz tega pa tudi sklepam, da tiste besede, ki jih je gospod dr. Šusteršič zaklical v svojem govoru, niso bile tako odkritosrčne, kakor bi človek prvi hip mislil.

Torej dovolite, gospoda moja, da tudi jaz stališče svoje stranke in svoje osebe v tej delikatni zadevi nekoliko pojasnim. Jaz sem kot politik tega prepričanja, da posamezne osebe ne pomenijo vsega in da je vsekako oseba več ali manj postranska stvar, posebno če se gre za zadeve, ki so eminentne važnosti. Zaradi tega naglašam danes, da je tudi meni oseba postranska stvar in da se mi gre edino le za stvar v tej aferi. Vzlic temu pa konstatiram pravici na ljubo, da je oseba prijatelja Hribarja taka, da ji tudi najhujši nasprotnik ne more odreči velikih zaslug za deželno stolno mesto, in da bo njegovo ime zvezano z Ljubljano dolgo časa, dalj kakor nasprotniki pri-

čakujejo. (Odobravanje v središču. — Beifall im Zentrum.) To je resnica! Zato je pa čudno, da je vlada cesarju predlagala, da naj tega moža ne potrdi, in da danes nima poguma povedati, zakaj je to storila. Na ta način je vlada postavila v čudno luč tudi vladarja, katerega je prisilila, da je zavrnil moža, katerega je prej petkrat potrdil. Če je v dinastičnem oziru kaj takega priporočljivo, to naj presodi vlada sama. Meni se to zdi bojzljivo in malo junaško ter vse graje vredno.

Gospoda moja, gospod poslanec dr. Šusteršič je stvari zavijal, ko se je podal na to polje. Mislil si je, vsaj nič ne škoduje, če dam pri tej priliki breo tudi dr. Tavčarju in dr. Trillerju. On se je s to zadevo nekako pristransko bavil prejkone iz velike antipatije do gospoda dvornega svetnika dr. Ploja in je nekako naglašal, kakor bi nekaj vedel, kako sta dr. Tavčar in dr. Triller nepošteno postopala. (Klic na levi. — Ruf links: »To pa ni res!«) Dovolite, gospoda moja, da se pri tem vprašanju ne bom vtikal v tisto afero. Jaz poznam v tej stvari samo eno častno komisijo in tej častni komisiji predsedujem jaz sam. Če se napada dr. Ploja in meče moje in dr. Trillerjevo poštenje v senco, moram reči, da se mene take stvari ne dotikajo!

Torej gospoda moja, pustimo stvari v tem pogledu! Gospod tovariš dr. Šusteršič je dalje naglašal, da je njegova stranka silno lojalno postopala in da je on sam bil pri gospodu dež. predsedniku baronu Schwarzju, pri ministrskemu predsedniku Bienerthu in pri ministru notranjih zadev Härdtlju in da junija meseca še ni dobil tistega utisa, da je pozicija našega župana popolnoma izgubljena. G. dr. Šusteršič, dovolite mi nekaj dvomov. Jaz Vas kot politika in Vaš upliv v naši deželi jako dobro poznam. Jaz samo pravim: da ste prišli Vi k baronu Schwarzju in rekli, v imenu stranke zahtevam, da mora biti Hribar potrjen, bi glavo stavil, da bi se gospod deželni predsednik Vam ne upal oponirati, kakor se nikoli in nikdar ni upiral, če je g. dr. Šusteršič zahteval v imenu stranke, da bodi imenovan kak učitelj ali kaj podobnega. S tem je, gospoda moja, zame to poglavje o odkritosrčnosti zaključeno.

Jaz v imenu svoje stranke protestujem proti nasilnemu počenjanju vlade nasproti dež. stolnemu mestu in njegovi avtonomiji, protestujem zaradi tega, ker se je pri tem igrala jako nevarna igra. Gospod deželni predsednik baron Schwarz pozna razmere v Ljubljani, a vendar je bil on tisti, ki je poklical cele armade žandarjev v našo deželo in s tem ljudstvo tako razburjal, da bi bilo prišlo čisto lahko do nepotrebnih demonstracij, ako bi ne bilo med nami pametnih mož, ki so v tem kritičnem času ohranili mirno kri. In zato pravim, da je bila nepotrditev ljubljanskega župana nevarna igra (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: »In

nepotrebna!«) in je bila zaradi tega tembolj obsojevanja vredna, ker je bila nepotrebna. Sicer pa stojim na stališču gospoda predgovornika, da je vlada iz same rankine ustvarila ta izvanredni položaj v Ljubljani, in da je predvsem gospod dež. predsednik baron Schwarz, ko je začul ta apel iz ust svojega prijatelja dr. Šusteršiča, zavezan, da odpravi prej ko mogoče ta nepostavni položaj. Zatorej se popolnoma strinjam z željo voditelja S. L. S. Jaz sem prepričan, da je ta želja odkritosrčna in zaradi tega mislim, če ste v resnici odkriti, bodele tudi Vi s svoje strani vse storili, da bo vlada prisiljena, vplivati na to, da nastanejo v Ljubljani prej ko mogoče zopet normalne razmere. Gospoda moja, jaz Vam ne očitam ničesar, ker nimam za to nobenih dokazov, ampak govori se in marsikdo ima utis, da je bila cela stvar dogovorjena v ta namen, da bo vladni komisar na podlagi novega statuta vodil nove občinske volitve. Ta utis imam, Vi pa imate v svojih rokah, da uničite ta utis. Sedaj je potekel rok, v katerem mora deželni predsednik razpisati nove volitve v Ljubljani. Odlok je postal v tistem hipu pravomočen, ko je občinski svet sklenil, da se proti njemu ne pritoži. Če se pravomočnost razlaga drugače, se godi to le zaradi tega, da se morejo volitve izvršiti po novem mestnem statutu pod vodstvom vladnega komisarja.

Torej, gospoda moja, če ste v resnici odkriti, primorajte barona Schwarza, da takoj razpiše volitve, ker so štirje tedni, kar je bil razpuščen mestni občinski svet, že potekli. Zahtevajte, da mora takoj razpisati volitve, in potem bode mo sodili, če je Vaša odkritosrčnost zdrava ali pa le narejena. Če Vi danes prisilite barona Schwarza, da takoj razpiše volitve, potem bomo rekli: same prazne govornice so bile, da hoče Slovenska Ljudska Stranka izkoristiti barona Schwarza v strankarske manevre in da ji je samo na tem ležeče, da se izvrše volitve pod komando vladnega komisarja. Če ste v resnici odkritosrčni, glasujte za moj predlog, ki se takole glasi (bere — liest):

»Vlada se pozivlja, da takoj razpiše volitve v mestni svet ljubljanski.« (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt jetzt der Herr Abgeordnete Dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Interpelacija gospoda tovariša dr. Šusteršiča in debata, ki se je vnela o njej, je najboljši dokaz za dejstvo, da danes v celi deželi Kranjski ni tako akutne zadeve,

kakor je občinska kriza ljubljanska. Tudi narodnonapredna stranka je prepričana o tem dejstvu ter je vložila primeren nujni predlog, ki bo glede nujnosti prišel na razpravo v današnji seji. Pri tej priliki bodele Vi lahko dokazali, da lepe in vznesene besede Vašega načelnika gospoda dr. Šusteršiča niso samo prazne fraze. Danes, moja gospoda, sedi na ljubljanskem rotovžu vladni komisar in meni se zdi kot nekak »mene tekel« dejstvo, da je ta vladni komisar sin zadnjega nemškega župana ljubljanskega. Ta vladni komisar rešuje, kakor vé in zna, brezpomembne kurencije, po magistratih predalih pa leži in plesnuje nad 60 poročil bivšega župana Ivana Hribarja, tičočih se najvažnejših vprašanj mestnega gospodarstva od jako nujne aprovizacije ljubljanskega mesta pa dolí do primerne regulacije ljubljanskega barja. Marsikatero teh vprašanj je tako, da če ne bo v pravem času rešeno, bo Ljubljani nastala taka škoda, ki se ne bo dala več popraviti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Se bo že naredilo!«) In oni možje, ki so poklicani delovati, ki so z vnemo delovali v korist občine, in ki so tudi danes rade volje pripravljeni varovati občino škode, ti možje morajo danes roke križem držati. Tak je danes gospodarski položaj in take so posledice politike deželnega predsednika gospoda barona Schwarza. In ko ga je sedaj deželni zbor pozval, da pove stvarne razloge, ki so ga vodili, da je šel tako daleč, da ni samo predlagal nepotrditve župana Hribarja, ampak da je celo kar kratko malo eskamotiral ljubljanski občinski svet, tedaj ima ta deželni predsednik drzno čelo, da pravi: Jaz ne povem ničesar, jaz tudi deželnemu zboru, poklicanemu zastopstvu dežele Kranjske nisem dolžan nobenega odgovora. (Klici v središču — Rufe im Zentrum: »Nečuvno!«, »To je škandal!«) Državna »primerčnost«, »pomanjkanje osebne garancije za dobro vodstvo občine«, to so misteriozni razlogi vlade, in poleg tega je v svoji zadregi našla dlako v jajcu v nekem brezpomembnem in zraven tega iz celote iztrganem stavku, ki je pa le parafraza zakona, nekega poročila bivšega župana. Gospoda moja, če bo deželni zbor vzel tako stališče vlade na znanje, če bo deželni zbor, ki je poklican čuvati ne samo deželno, ampak tudi občinsko avtonomijo, se tako globoko ponižal, da bo pogoltnil to ošabnost, potem, moja gospoda, jaz žvižgam na tako avtonomijo, ki je odvisna od državne »primernosti« gospoda barona Schwarza.

Gospoda moja, jaz z zadoščenjem konstatiram, da vlada ni imela in nima nobenega stvarnega razloga za nepotrditve ljubljanskega župana, kajti če je 15 let dajala njegova oseba dovolj garancij za dobro gospodarstvo in korektno uradovanje, potem je bila ta garancija dana tudi za bodočnost. Jaz nečem našte-

vati Hribarjevih zaslug, kajti gre se samo za stvar in ne za osebo, toliko pa lahko rečem, da ga ni bilo deželnega predsednika, ki bi si mogel v stoletjih pridobiti za Ljubljano takih zaslug, kakršne si je pridobil župan Ivan Hribar v 15 letih. (Burno odobravanje v središču. — Stürmischer Beifall im Zentrum.)

In sedaj prosim, gospoda od Slovenske Ljudske Stranke, če Vam je v resnici samo za brambo občinske avtonomije, če naj lepo doneče besede Vašega načelnika, ki je naglašal, da Vam je več za skupne javne interese, kakor pa za strankarske koristi, ne ostanejo samo prazna fraza, potem Vam njegov predlog ne more zadostovati, temveč morate glasovati tudi za predlog tovariša dr. Tavčarja in za dodatni predlog, katerega bom stavil jaz. Gospoda moja, ne pozabite pa pri tem tudi na to, da je bivši župan gospod Ivan Hribar tudi državni poslanec, opozicijski državni poslanec in da je njegova nepotrditve za las podobna discipliniranju opozicijskega državnega poslanca. (Odobravanje v središču. — Beifall im Zentrum. — Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Pomislite pa dalje tudi, da se je vlada frivolno igrala z ognjem, ko je šla še dalje v kršenju občinske avtonomije, da je brez nujne potrebe razpustila občinski svet. Občinski svet je storil le svojo dolžnost, ako je dal svojemu prepričanju duška z zopetno soglasno izvolitvijo Ivana Hribarja, ker se je temu možu v resnici storila velika krivica. In ker se je gospod Ivan Hribar postavil na stališče, da sprejme izvolitev le za ta slučaj, ako bo dobila Najvišje potrjenje, vlada potem gotovo še ni imela pravega povoda za razpust. Konflikt je bil torej popolnoma iz trte zvit. In tudi to je treba pribiti na tem mestu, da je deželna vlada dokazala pri izbiri sredstev v svrhu, da se ohrani mir in red, spričo velikemu razburjenju ljubljanskega prebivalstva svojo najpopolnejšo politično impotenco. Orožništvo cele dežele je moralo s svojo navzočnostjo naravnost izzivati, in mirno trdim, da se je le disciplini in razsodnosti ljubljanskega meščanstva zahvaliti, ako navzlic najskrajnejši nerodnosti vlade ni prišlo do nikakih izgredov, ki bi lahko imeli najusodnejše posledice za Ljubljano. In še nekaj je, kar tudi ni ravno primerno za ohranitev javnega miru, to so tiste brezkončne in naravnost smešne konfiskacije. Zadnjič se je zgodilo, da je bil konfisciran »Slovenski Narod«, ker je kritiziral slovenske narodne dame, ki obiskujejo nemško gledališče. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Pa svoje dame bolje vzgajite!«) To je že preveč zmedenosti in ob vsakem takem pojavu se pri pogledu na palačo deželne vlade nehote spomnim tistega reka, ki

pravi: »Auf dem Dache sitzt ein Greis, der sich nicht zu helfen weiß.« Mislím, da tako postopanje nikakor ni pravilno in da bi vlada, ki ima skrbeti za narodnostni mir v deželi, ne smela tako delati. Ako bo šlo tako naprej, bo oni zevajoči prepad med slovensko večino in maloštevilno nemško manjšino v Ljubljani postajal vedno širši in težje premostljiv.

Komur je torej na tem, da ustanovimo zopet znosne razmere v Ljubljani in kdor je odkrit in resničen čuvaj občinske avtonomije napram skrajno nerodni in nesposobni, pri tem pa še brezmejno ošabni deželni vladi, kdor hoče varovati ugled in ustavo te zbornice, ta naj glasuje za sledeči predlog, ki se ga usojam staviti dodatno predlogu tovariša dr. Tavčarja in ki se glasi:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželni zbor ne vzame na znanje odgovora g. deželnega predsednika na interpelacijo poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev v zadevi nepotrditve ljubljanskega župana Ivana Hribarja ter izreka c. kr. deželni vladi spričo njenemu postopanju v tej zadevi svoje popolno nezaupanje.« (Živahno odobravanje in pliskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich der Herr Abgeordnete Dr. Eger gemeldet. Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Wir hätten uns an dieser Debatte nicht beteiligt, weil wir in der Bestätigung oder Nichtbestätigung eines Bürgermeisters im Sinne des § 20 der Gemeindeordnung einen kaiserlichen Akt sehen, der sich der Kritik entzieht, und auch deshalb nicht, weil wir an maßgebender Stelle weder für die Bestätigung, noch für die Nichtbestätigung des Bürgermeisters in irgendeiner Weise interveniert haben.

Ich habe mich lediglich deshalb zum Worte gemeldet, weil der Klub, dem ich anzu gehören die Ehre habe, für die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič stimmen wird. Herr Abgeordneter Dr. Šusteršič hat, wenn ich ihn richtig verstanden habe, beantragt, das Bedauern darüber auszusprechen, daß es in der Stadtgemeinde Laibach zur Suspendierung des Gemeinderates gekommen ist, und den Wunsch auszusprechen, daß es bald wieder zu normalen Verhältnissen komme. Für diese Resolution werden wir ihrem vollen Wortlaute nach stimmen. Allerdings muß ich, um einer etwaigen falschen Auslegung der Motive, die uns zu dieser Abstimmung

mung bewegen, vorzubeugen, dazu einiges bemerken. Ich erkläre hiemit im Namen meines Klubs, daß wir der Regierung deshalb, weil die Wahl des Bürgermeisters Hribar nicht bestätigt worden ist, keinen Vorwurf machen. Wir wünschen gewiß auch die Herstellung normaler Verhältnisse, auch wir bedauern die Suspendierung der Autonomie; wir erklären aber ganz offen, daß diese Suspendierung unserer Ansicht nach nicht ein Verschulden der Regierung ist, sondern durch das Vorgehen des Bürgermeisters von Laibach verursacht worden ist. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Naj pa pove vlada razloge!« — Klici — Rufe: »Sicer pa pejte v Celje!«) Ich glaube, daß, abgesehen von allem anderen, diese Apostrophierungen an die falsche Adresse gerichtet sind. (Klici — Rufe: »Celje!«, »Ptuj!«) Ich habe ja gleich eingangs erklärt, daß wir weder für die Bestätigung, noch für die Nichtbestätigung in irgendeiner Weise an maßgebender Stelle eingetreten sind, und ich darf wohl den Anspruch erheben, daß man diesen Worten Glauben schenkt, solange man nicht den Gegenbeweis erbringt.

Wenn ich früher mich dahin geäußert habe, daß wir der Regierung wegen der Nichtbestätigung der Wahl keinen Vorwurf machen, so möchte ich diesbezüglich folgendes anführen. Unserer Ansicht nach hat die Autonomie der Gemeinde, die wir natürlich auch hochschätzen, eine gewisse Grenze, und diese Grenze liegt darin, daß die autonome Verwaltung auch ihre Aufgaben voll und ganz erfüllt und darunter insbesondere eine ihrer vornehmsten Aufgaben, die in der entsprechenden Sorge für die Sicherheit der Person und des Eigentumes besteht. (Hrupni medklici v središču. — Lärmende Zwischenrufe im Zentrum.) Ich werde hier auf die September-Exzesse des Jahres 1908 nicht weiter eingehen, das eine aber steht wohl fest, daß es damals mit der Sicherheit in Laibach schlecht bestellt war. (Hrupni medklici v središču. — Lärmende Zwischenrufe im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Ich bitte den Redner nicht zu unterbrechen.

Abgeordneter Dr. Eger

(fortfahrend):

Damals hat man nicht nur in ganz Österreich, sondern gewiß auch in Laibach auf Ihrer Seite erwartet, daß der Gemeinderat aufgelöst, der Bürgermeister abgesetzt und die Sicherheitspolizei von der Staatsregierung an

sich gezogen werden wird. Das ist damals nicht geschehen, und da ist es doch nur selbstverständlich, daß dem jetzigen Ministerium deshalb, weil es etwas nachholt, was schon vor zwei Jahren hätte geschehen sollen, damals aber nicht gemacht worden ist, kein Vorwurf gemacht werden kann. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Zakaj se pa ni takrat naredilo, zakaj pa šele sedaj? Korajže nima vlada povedati razlogov!«)

Hohes Haus! Zu dieser Motivierung war ich aus dem bereits angeführten Grunde genötigt, damit unsere Abstimmung nicht irgendwie irrtümlich ausgelegt werde. Wir erklären, daß wir in dem Vorgehen der Regierung einen Schritt auf dem Wege der Anbahnung normaler Verhältnisse in Krain erblicken. (Odobranje na desni. — Beifall rechts. — Burni medklici v središču. — Lärmende Zwischenrufe im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Weiters ist zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Novak. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Jaz se seveda pridružujem izvajanjem svojih tovarišev dr. Tavčarja in dr. Trillerja. Izprosil sem si besede le, da opozorim visoko zbornico še na nekatere okoliščine. Samo po sebi je umevno, da mi ne pride na misel kritizirati dejanja cesarjevega, s katerim Hribarjeve izvolitve ni potrdil. Smatram, da je za to odgovorna edinole c. kr. deželna vlada, katera je danes s priznanja vredno odkritosrčnostjo v svojem odgovoru na interpelacijo gospoda poslanca dr. Šusteršiča izjavila, da je ona predlagala cesarju, da naj župana Ivana Hribarja ne potrdi. Jasno je torej, da izvira vzrok nepotrditve župana Ivana Hribarja v c. kr. deželni vladi kranjski, in c. kr. deželna vlada kranjska na zadevno vprašanje, naj pojasni vzroke, zakaj je to storila, ni vedela povedati drugega, kakor to, da k navajanju vzrokov ni zavezana, ker ima priliko sklicevati se na zakonito določbo glede prostega prevdarka.

Gospoda moja, prosti preudarek v resnici obstoji v zakonu, ali pravice prostega preudarka ni smatrati nikdar kot pravice do poljubnega postopanja, kakor v kakem absolutistischem turškem pašaliku. Prosti preudarek daje vladi pravico z ozirom na podane zakone okoliščine predlagati župana v potrditev, ali pa ne, prosti preudarek pa nikdar ne daje vladi pravice delati krivico, kršiti občinsko avtonomijo in odrekati sposobnost za župana možu, ki je skozi 15 let s priznanimi uspehi

stal na čelu mestne uprave. Po tem prostem preudarku je vlada po 15 letih prišla do zaključka, da župan Ivan Hribar naenkrat ni več sposoben. Tak prosti preudarek ni prav nič drugega, kakor absolutističen pojav, napačno razumevanje vladne odgovornosti. Zato jaz ne bi mogel na znanje vzeti odgovora gospoda deželnega predsednika, tudi tedaj ne, če bi povsem soglašal s izvajanjem gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Gospod poslanec dr. Šusteršič pravi, da se njegova stranka ni nikdar strinjala z vladno namero, odklanjati izvolitev župana Ivana Hribarja. Odkritosrčnost te trditve je označil z markantnim izrazom že gospod tovariš dr. Tavčar, vendar bi si pa jaz dovolil navesti še nekaj razlogov, ki mi branijo verovati v dr. Šusteršičevo odkritosrčnost. Če bi bilo gospodu dr. Šusteršiču in njegovi stranki res samo za občinsko avtonomijo, tedaj bi nam nikdar ne smel očitati, zakaj se narodnapredna stranka ni glede potrditve izvolitve župana Hribarja nanj obrnila, ampak na osebo, ki prebiva izven Kranjske. Če bi bilo gospodu dr. Šusteršiču res samo za občinsko avtonomijo, potem bi moral sam storiti potrebne korake in zastaviti ves svoj vpliv, da doseže svoj namen. Tako pa je gospod dr. Šusteršič nekako očitajoč nam predbacival, da se nismo nanj obrnili, in pravi, da bi bil potem uspeh ves drugačen, če bi ga mi prav ponižno prosili za intervencijo. Zato se mi zdi intervencija gospoda dr. Šusteršiča pri vladi, pri kateri se je baje zavzel za potrditev župana, prav malo odkritosrčna. Jaz prav nič ne dvomim, da bi Schwarz in Bienert Ivana Hribarja potrdila županom, če bi gospod dr. Šusteršič imenom svoje stranke v istini resno in z vso vnemo interveniral pri baronu Schwarzu in baronu Bienertu. Toda njegova intervencija je bila taka, da se je moralo že a priori spoznati, da je ta intervencija samo za videz in ne za resnico, kajti sicer bi si baron Schwarz prav gotovo premislil, predno bi si upal proti resno izraženi volji obeh slovenskih strank odklanjati izvolitev Hribarjevo. A tudi časopisje, gospoda moja, ki je nekak odmev stranke gospoda dr. Šusteršiča, me je s svojimi poročili ob priliki nepotrditve župana Ivana Hribarja dovedlo do prepričanja, da se stranka dr. Šusteršiča ni nikdar resno zavzela za potrditev župana Ivana Hribarja in za avtonomijo Ljubljane. Stranki je bilo znano, da vlada župana Ivana Hribarja ne namerava potrditi; iz kakih razlogov, meni še danes ni znano, ampak dr. Šusteršičeva stranka je hotela napraviti te razloge, ker jih v resnici ni bilo. Gospoda moja, spominjajmo se, kako je časopisje te stranke ravno pred odločitvijo o potrditvi ali nepotrditvi župana Ivana Hribarja ostentativno pisalo o iredenti, velesrbski zaroti in antidinastični propagandi v Ljubljani ter je

vse te grozne stvari zvalilo na narodnapredno stranko, kateri načeluje slučajno gospod Ivan Hribar. S tem je hotela dr. Šusteršičeva stranka dokazati, da deluje Ivan Hribar proti avstrijski monarhiji, in te razloge je podtaknila tudi deželni vladi, da ona potem župana Hribarja ni predlagala v potrjenje. Vi ste se za občinsko avtonomijo potegnili s tem, da ste Hribarju podtikali antidinastične korake ter namigavali, da vlada prav stori, če ne potrdi gospoda Ivana Hribarja županom, ki je dosedaj skozi 15 let uzorno načeloval mestni upravi in znal združiti interese Ljubljane tudi z dinastičnimi čutili. To ste dosegli in zato me danes čisto malo dirnejo zatrjevanja gospoda dr. Šusteršiča o njegovi intervenciji pri baronu Schwarzu in baronu Bienertu.

Gospoda moja, kako malo je verjeti odkritosrčnosti gospoda dr. Šusteršiča, je razvideti iz tega, da stoji njegova ljubezen do občinske avtonomije ljubljanske na prav nizki stopinji. On sicer pravi, da je njemu edinole za občinsko avtonomijo, ali kaka je ta ljubezen do mestne avtonomije, se je pokazalo takrat, ko smo sklenili mestni statut ljubljanski v tej zbornici. Ta statut, če bo potrjen, je tak, da se bodo dale meje ljubljanske občine krčiti in širiti kakor stara kmečka harmonika, ne glede na to, če so prizadete občine s tem zadovoljne, ali ne.

Torej taka je ljubezen g. dr. Šusteršiča do občinske avtonomije, ki se prav dobro zrcali v tem statutu (Klici v središču — Rufe im Zentrum: »Čujte, čujte!« — Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Liberalci so pa odkritosrčni!«) in tedaj imenujem vse, kar se je v tem pogledu nasprotno od dr. Šusteršiča naglašalo, hinavščino.

Jaz si izprosim še par besedi, da odgovorim na izvajanja gospoda tovariša dr. Egerja. Gospod dr. Eger sicer pravi, da se pridružuje resoluciji gospoda poslanca dr. Šusteršiča, vendar je pa z nekako sramežljivostjo priznal, da mu je vseč, da se župana Ivana Hribarja ni potrdilo. On se seveda sklicuje na to, da je za življenje in imetje nemških meščanov v Ljubljani jako slabo preskrbljeno. Pri tem je pa dr. Eger popolnoma prezrl, da so bile par dni pred od njega omenjenimi septemberskimi dogodki leta 1908. v Ptujju tepene slovenske dame, da so bili napadeni in ranjeni člani družbe sv. Cirila in Metoda, a vendar na te očitke se ni našel nihče, ki bi predlagal, da se v Ptujju župan Ornigg ne potrdi, čeravno je Ornigg čisto drugače postal, kakor pa Hribar v Ljubljani. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Eger: »Ich habe ausdrücklich angeführt, daß wir nicht interveniert haben!«) Ampak prav Vam je bilo, da župan Ivan Hribar ni bil potrjen.

Torej iz tega stališča narodnonapredna stranka ne more vzeti odgovora c. kr. deželnega predsednika na znanje ter bo glasovala za predlog tovariša dr. Tavčarja in za dodatni predlog tovariša dr. Trillerja. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Landespräsident hat das Wort.

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Dovolite mi, da reagiram na nekatere opazke gospoda poslanca dr. Tavčarja. On je rekel, da je bila ta interpelacija dogovorjena med menoj in gospodom poslancem dr. Šusteršičem (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Seveda!«), in da se mu tako postopanje jako čudno zdi. Jaz ne najdem prav nič čudnega v tem postopanju, v kolikor se tiče moje osebe. Saj je bila ta interpelacija gospoda poslanca dr. Šusteršiča naznanjena že pred dolgim časom v časopisju ter je bil naznanjen tudi nujni predlog enake vsebine, kakor interpelacija gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Jaz sem si seveda pripravil odgovor na to interpelacijo in radi tega sem bil tudi v stanu, takoj nanjo odgovoriti. Pri tej priliki se mi pa zdi potrebno, uničiti tisto legendo glede odvisnosti deželnega predsednika od Slovenske Ljudske Stranke in od gospoda poslanca dr. Šusteršiča. Častiti gospodje! Jaz nisem odvisen od nikogar; odvisen sem samo od svojih predstojnikov in od svoje vesti.

Prepričan sem, da imam dobro vest in da postopam vedno zakonito, kar mi daje moč, da si vem vedno pomagati in da mi ni treba nobene druge pomoči.

Kar se tiče intervencije gospoda poslanca dr. Šusteršiča v aferi potrditve ali nepotrditve gospoda Ivana Hribarja županom (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: »Der Ton macht die Musik!«), izjavljam, da je gospod poslanec dr. Šusteršič res bil pri meni (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »No!«) in da je v interesu občinske avtonomije izrekel željo in pričakovanje, da se gospod Ivan Hribar potrdi županom. Kakor veste, se to ni zgodilo (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Zakaj ne?«) in zato mi ne podtikajte, da stojim pod komando gospoda poslanca dr. Šusteršiča.

In sedaj pridem do vprašanja glede razpisa novih volitev za ljubljansko mesto. Tudi za to vprašanje imam že pripravljen odgovor (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: Sedaj je pa zmenjen z dr. Tavčarjem!« — Živahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit) in prosim, da mi dovolite prečitati ta pripravljene odgovor (Poslanec — Abgeordneter

dr. Šusteršič: »Je vendar deželni predsednik naprej vedel, to je silno sumljivo!« — Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Dr. Tavčar ima komando!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »On ve, da je krivično, če se volitve ne razpišejo!«)

V tej stvari mi je čast naslednje izjaviti (bere — liest):

»Po § 87. statuta za stolno mesto Ljubljano razpiše nove volitve za občinski svet deželni predsednik tekom štirih tednov po pravnomočnosti razpustnega ukaza. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Razpust je bil 1. septembra!«)

Gre se pri tem za vprašanje, ob katerem času stopi razpust v pravnomočnost. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Pika!« — »Aha!«) Pravno mnenje deželne vlade je, da odredba, za katero se gre, pravnomočnosti še ni zadobila tisti čas, ko je razpuščeni občinski svet v svoji zadnji seji dne 31. avgusta t. l. sklenil, da se proti razpustilnemu ukazu ne posluži pravnega pripomočka, zakaj tako naziranje ni utemeljeno niti v občinskem statutu ljubljanskem, niti v drugih zakonitih predpisih.

Začetek v navedenem § 87. občinskega statuta določenega roka za razpisanje novih volitev je bil temveč odvisen samo od nastopa formalne pravnomočnosti razpustilnega ukaza, to je od tega, da tekom vzklicnega roka štirih tednov od dne vročitve razpustilnega ukaza, to je od 31. avgusta t. l. ni bila vložena nobena pritožba. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Saj je občinski svet sklenil, da se ne pritoži!« »Ali se boste Vi pritožili?«)

Za razpisavanje volitev postavno določeni rok je prišel torej teči šele štiri tedne po 31. avgustu t. l. in bodem skrbel za to, da se pravčasno uvede postopanje za nove volitve.« (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: »Ko bo novi statut potrjen!«)

In s tem zaključujem.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich erteile das Wort dem Herrn Abgeordneten Dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospodje, jaz sem se že bal, da bomo prišli do kakih razburljivih prizorov. Zaupal sem sicer v močne in zdrave živce svojih tovarišev in sem upal, da se ne bodo dali razburjati, toda sedaj moram z veseljem konstatirati, da je cela naša razprava prišla v nek primeren ton. Stvar, za katero se tukaj gre, nikakor ni tako silno važna, kakor se je slikala od nekaterih strani, ker to lahko rečem, da se ogromna večina slovenskega ljudstva bri-

ga za to zadevo samo toliko, v kolikor mi kot zastopniki naših volivcev to ljudstvu s stališča političnega razumevanja in politične vzgoje povemo, in dežela je popolnoma mirna zaradi teh stvari. Položaj je danes tak, da je ljudi težje pripraviti, da bi razumeli, kako pride dr. Šusteršič do tega, da se je potegnil za gospoda Ivana Hribarja, kakor pa to, zakaj gospod Hribar ni bil potrjen. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »To je res!«) Jaz bi pri tej priliki opozoril še na en moment, ki nas sili, da to vprašanje razmotrivamo. To je moment, da naš narod po današnji politični konstelaciji res nima tiste pravice in veljave, kakor jo zasluži. Pretežje nemškega svobodomiselnstva se kaže v vseh panogah našega političnega življenja in temu veljajo tudi naši politični boji. Gospodje bi lahko našli točke, ki nas ne ločijo. Naš boj gre na to, da se slovensko ljudstvo sodi enakomerno z drugimi narodi v Avstriji, in na to stališče bi se tudi lahko postavila nam nasprotna stranka. Gospodje so nas pa danes počastili z lepimi priimki ter rekli, da smo neodkritosrčni in hinavci.

Gospoda moja, mene nikakor ni volja, da bi se spuščal v posamezne stvari in dokazoval na podlagi kakih javnih dejstev ali na podlagi časopisja, da so ta očitanja neutemeljena. Rečeno bodi samo, da so dokazi o namenih kakega človeka ali kake stranke vedno nemogoči. Dokazati se morejo dejstva. Po mojih mislih bi bilo otročje, o tem še dalje razpravljati, in zato mi psovke hinavci itd. utaknemo mirno v žep in gremo preko njih na dnevni red. Gospodje naj sami razsodijo, ali je dejstvo, da je dr. Šusteršič interveniral, tako, da bi se moglo iz tega izvajati kako sumničenje.

Stvar je ostala tajna, tako tajna, da ni o njej širši svet ničesar vedel, ampak samo najožji krogi strankinega vodstva, tako tajna, da bi se v javnosti zanjo nikdar ne izvedelo, če bi bil gospod Ivan Hribar potrjen. Ako bi se bila potrditev dosegla, bi imeli mi to zavest, da se je to zgodilo tudi z našim sodelovanjem. To je naše stališče. Tajnost se je hotela varovati, in je javnost izvedela o tej stvari šele potem, ko se je bilo treba braniti proti očitanjem nasprotne stranke. Druga stvar je pa ta. Gospodje, kaj pa mislite, da bi mi, če bi se hoteli Hribarja iznebiti, z neodkritim delovanjem hoteli doseči? (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Razpust občinskega sveta!«) Dobro, verjemite to-le, če ne verjamete, pa zasledujte delovanje naše stranke in na podlagi tega potem recite, če je moja trditev resnična ali ne. Spoznali bode, da se mi nismo dali nikdar voditi od kakega čustvenega hrepenenja po prehitrem stremljenju za večino. Bili so časi, ko bi mogli na drugačen način doseči večino, a mi tega

nismo hoteli forsirati, in to je po mojih mislih dokaz našega političnega razuma in naše politične zrelosti. Mi tudi zmage v Ljubljani nečemo forsirati. Kaj pa imamo od tega, če bi hoteli doseči v Ljubljani kako umetno večino? Ali to pomenja za našo stranko kak dobiček in kako vrednost? Za nas bo imela večina le takrat kako vrednost, če bo stalo prebivalstvo po večini v našem taboru. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Tako je!«) Mi nočemo začeti ničesar, kar bi pomenjalo forsiranje te stvari. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Mestni statut!«) Mestni statut ne služi večini naše stranke. Mestni statut daje najširšim masam ljubljanskega mesta pravico do glasovanja in nikakor ni mogoče s pomočjo vlade ali denarja onemogočiti kako stranko. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »To je hinavščina! Na stotine posavskih kmetov ste spravili potri!«) Prosim, posavske kmete imate vi ravnotako v rokah, kakor mi. Čim več volivcev je, tem več jih je tudi strankam na razpolago. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Ako ste v resnici odkritosrčni, skrbite, da bo župan vodil volitve, ne pa vladni komisar!« — Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Hinc illae lacrimae!«) Sedaj se vsaj poznamo. Gospod dr. Tavčar pravi, da je dognano, da smo neodkritosrčni. On sodi, da je cela akcija upeljana zato, da bi mi prišli do tega, da bi volitve vodil vladni komisar in ne župan narodnonapredne stranke. Dobro! Zakaj bi se skrivali in slepomišili? To je čisto gotovo, da smo imeli z volitvami v Ljubljani saprabolsko slabe skušnje (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Policaji so agitirali in glasovnice podpisavali!«) in zaupanje do teh volitev ni bilo razlog, zakaj se je tovariš dr. Šusteršič zavzel za Hribarjevo potrditev. Mi zahtevamo in hočemo, da se izvrše te volitve v interesu prebivalstva, pa naj jih potem vodi kdorkoli, ampak pravično se morajo izvršiti.

Torej zveze med statutom in med drugimi stvarmi, katere nam podtikate, te zveze ne morete najti. Sicer pa tudi ni rečeno, da je statut že potrjen, saj to je v rokah vlade. To so stvari, do katerih nimamo nobene ingerence in katerih mi tudi ne moremo zabraniti. Mi se bomo zavzeli z vsemi svojimi močmi za to, da se mestni statut čim prej potrdi v zbornici in da se avtonomija občine ljubljanske postavi čim najprej v pravo luč ter tako ustvarijo v Ljubljani zopet normalne razmere. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

**Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg:**

Der Herr Abgeordnete Dr. Lampe hat das Wort.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, da nekoliko pojasnim dvojno stališče govornikov v tej debati. Jaz vidim, da stoje gospodje od nasprotne strani na popolnoma osebnem stališču in da postavljajo samo firmo neke osebe v ospredje, medtem ko mi zastopamo popolnoma stvarno stališče in stališče mestne avtonomije.

Vidi se mi najbolj nesrečen boj in način, ako se take važne stvari, kakor je mestna avtonomija, navežejo na eno osebo in na eno stranko ali kliko ali na kak sistem, ki se je tekom let pokazal kot jako nesrečen. Razumem, da gospodje od narodnonapredne stranke postavljajo v prvo vrsto Hribarjevo osebo, kajti že od vsega začetka je bilo silno čudno, da je gospod Ivan Hribar tako v mestnem svetu kakor tudi v javnosti zastopoval interese mestne občine svojemu osebnemu stališču. Proti takemu sistemu se bomo mi bojevali, če bi se tudi pokazal v naši stranki, bojevali sploh, kadar se pokaže v javnosti ali v ljubljanskem mestu, kajti to je splošno prepričanje, da se ta sistem ni dobro izkazal.

V podrobnosti se sedaj ne spuščam. Saj je tudi deželni odbor stal pred vprašanjem, ali naj ugovarja proti razpustu občinskega sveta ali ne. Takrat smo se mi postavili na isto stališče, kakor ga je danes tukaj v imenu deželnozborske večine razglasil gospod dr. Šusteršič. Odkrito pa povem, da kakor nam ni ušečno, da se je v tem slučaju kršila občinska avtonomija, glede sistema, katerega je sedaj konec, nam pa ni žal.

Prišlo bo še marsikaj na dan. Vaša stranka je iskala popularnosti s tem, da je s sijajem obdajala gotove osebe. Ali to je samo zunanji blišč, in če se ga od blizu pogleda, se vse drugače pokaže, kakor bi se pa na prvi hip mislilo. Sicer bo pa mestno gospodarstvo, kakoršno je bilo pod Hribarjem, itak razgrnjeno, in mi v interesu Ljubljane želimo, da bi se to čim prej zgodilo. Vse ljudstvo naj ima pristop, vsi sloji, ne samo, da imajo vpogled, ampak naj se udeležujejo mestnega gospodarstva, in videli boste gospodje, da bo za Ljubljano nastopila lepša in srečnejša doba, kakor je bila nekdanja Hribarjeva doba.

Gospod dr. Tavčar je dalje izrazil svoje obžalovanje, da ne bo župan vodil novih volitev. Gospoda moja, kakšne so pa bile te volitve! Nihče izmed nas si ne more želeti, da bi tako važna občina stala pod takim pritiskom in vplivom, kakor je bila Ljubljana pri vseh dosedanjih volitvah. Ako si kdo želi nazaj Hribarjevih volitev, potem si gotovo želi takih volitev, pri katerih se ne bi mogla pokazati prava volja prebivalstva. Naj vodi bodoče volitve v Ljubljani kdorkoli, mi od vsakega zahtevamo, da se vodijo popolnoma objektiv-

no, in da naj mestni aparat ne služi nobeni osebi, ampak samo svojim dolžnostim. Želimo pa tudi, da bi se čimprej končala sedanja izjemna doba in da bi čimprej stopili v nov štadij krepkih in zdravih razmer. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zu einem formellen Antrage hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Jaklič.

Poslanec Jaklič:

Predlagam konec debate.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Es ist Schluß der Debatte beantragt worden, und ich ersuche demnach die Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben. (Zgodj se. — Geschieht.)

Der Schluß der Debatte ist angenommen.

Zum Worte sind jedoch noch gemeldet die Herren Abgeordneten Dr. Tavčar und Dr. Šusteršič und es gelangt somit zum Worte der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Oglasil sem se pri gospodu voditelju današnje seje k besedi za gospodom tovarišem dr. Šusteršičem, ker sem vedel, da se bo v svojem govoru pečal tudi z mojo osebo in ker je bil glavni moj namen, odgovarjati gospodu dr. Šusteršiču. Bilo je torej nekoliko inkorektno od gospoda namestnika deželnega glavarja, da je kot prvemu dal besedo meni. Vsled tega bom moral porabiti drugo priliko za odgovor gospodu poslancu dr. Šusteršiču.

Visoka zbornica! Nadrobno odgovarjati na vse tisto, kar so posamezni govorniki razpravljali, se mi ne zdi potrebno. Seveda gospoda tovariša dr. Krek in dr. Lampe sta svoji srci nosila na roki, prinesla sta svoji duši v zbornico in rekla: Dr. Tavčar vendar ne bo dvomil na odkritosti najinih duš. Gospoda moja, dovolite, da prejkoslej nekoliko dvomim na Vaši odkritosrčnosti, ker vem, da sta gospoda dr. Krek in dr. Lampe politika, vsak politik pa ima svoje namene in svoja posebna sredstva in nepobitno gotovo je, da Vaša stranka hrepeni po tem, da se nove volitve vrše pod vladnim komisarjem in na podlagi novega statuta. To je resnica in mi kot manjžina tega seveda prepričani ne moremo, ampak na tisto stališče pa bi se jaz vendar ne postavil, na katero se je postavil vročekrvni tovariš

dr. Krek. On je pričakoval rabuk. Gospoda, oprostite, da enkrat za vselej izjavim: Dokler bom še v deželnem zboru — morda me bodo kmalu zadušili — dokler bom v deželnem zboru, bom vedno proti vsaki rabuki in proti vsakemu drugemu orožju, nego je tisto, ki je dano v debati. Za rabuke se ne menim in se ne bom menil; z gospodom dr. Krekom se ne bom metal, naj že potem on mene trešči na tla, ali jaz njega (Veselost. — Heiterkeit.), ker sem mnenja, da so parlamentarne korporacije za to na svetu, da pravilno delujejo in drugega nič.

Kar se tiče gospoda deželnega predsednika, je le-ta odgovoril z obrabljeno birokratično frazo: »Jaz ne poznam nobenega komandanta nad seboj.« Ta fraza je čisto brezpomembna, kajti žalibog, gospod deželni predsednik, Vam moram reči, da je gospod dr. Šusteršič nad Vami in torej v resnici Vaš komandant. Na tisto drugo birokratično frazo deželnega predsednika, da dela po svoji vesti, pa rečem sledeče: »Z Vašo dobro vestjo se ne bom pečal, ampak zame je merodajno samo to: če imate v tej zadevi v resnici tisto dobro vest, katero ste za lase privlekli v debato v zbornici, če imate res tisto dobro vest, potem ga ni najmanjšega zadržka, da nam ne bi povedali razlogov, ki so Vas dovedli do tega, da ste predlagali nepotrđitev župana Hribarja. Če pa pravite: »Jaz imam dobro vest«, ne poveste pa nobenega razloga za Vaše postopanje, bo dosti ljudi reklo: Deželni predsednik ima slabo vest, ker se boji povedati razloge. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.) To je moje stališče in v tem oziru gospodu deželnemu predsedniku ne bom dalje odgovarjal.

Gospoda tovariša dr. Krek in dr. Lampe sta kritizirala ljubljansko občino in volitve ljubljanske. Gospodje, kar se tiče ljubljanskih volitev, ne vem, da bi bile kdaj dale povod posebnim pritožbam. Imeniki so bili razpoloženi, reklamacije so bile, v kolikor so bile vložene, pravilno rešene in o kakih nepravilnostih do sedaj še nikdar nisem slišal. Kar se tiče agitacije, je končno dovoljena, in če položite roko na srce, mi morate priznati, da tudi Vi včasih agitirate na nedopusten način. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Hribar je bil tisti, ki je volitve vodil in policaji so agitirali!«) Če nam Vi očitate policaje, Vam mi lahko očitamo spovednico (Burno ugovarjanje na levi. — Stürmischer Widerspruch links.), oziroma ne ravno spovednic, ampak zlorabo avtoritete duhovskega stanu. (Ponovljeno burno ugovarjanje na levi. — Erneuerter stürmischer Widerspruch links.) Pa o tem se z Vami ne bom dalje prepiral in samo rečem, če res tako hrepenite po tem, da se napravi red v Ljubljani, bodite za to, da se volitve takoj raz-

pišejo, če ne, bo vsak človek rekel, da hočete, da se volitve vrše po novem statutu in pod komando vladnega komisarja, ker upate s pomočjo komisarja kaj več doseči zase. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Debata je prišla v tir, v katerega je vsaj mi z naše strani nismo hoteli spraviti. Namesto, da bi se debata držala na tistem višku, kakor ga zahteva važna stvar, ki je danes v razpravi, namreč avtonomija ljubljanskega mesta, so vendar gospodje od nasprotne strani smatrali kot umestno, ponižati to debato na nivô, ki je vsega obžalovanja vreden. Namesto, da bi gospodje navedli stvarne argumente, so nam odgovarjali s samimi osebnimi sumničenji in deloma tudi s psovkami, kajti beseda »hinavščina« je psovka. (Klici na levi — Rufe links: »Tako je!«) Gospoda moja, jaz to obžalujem, a odgovarjal na to ne bodem, ampak izjavljam, da na tak nivô naša stranka nasprotnikom sledila ne bo. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.) Moja navada v tej zbornici in v vsakem parlamentu je, da rešpektiram tudi nasprotnika, in osobito moja navada nikdar ni, dvomiti o njegovih besedah, in to zahtevam tudi zase. Če se pa Vi podajate na poulični, pobalinski nivô, svobodno Vam, a mi Vam tja sledili ne bomo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Gospod deželni glavar!«) Pod svojo častjo pa smatram osobito, da bi odgovarjal na nekatera, deželnega poslanca nevredna sumničenja in psovanja, ki jih je pregrešil zastopnik trgovske zbornice (Klici na levi — Rufe links: »Ki mu je izrekla nezaupanje!«), ki ima drzno čelo, izvrševati še svoj mandat, akoravno mu je trgovska zbornica izrekla v javni seji svojo nezaupnico zaradi zanemarjanja njegovih dolžnosti. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.)

Gospoda moja, to bodi povedano gospodom, ki so se podali v tako važni zadevi na tako nizki nivô. Gospodu dr. Tavčarju moram pred vsem povedati eno, namreč, da je on v popolni zmoti, če misli, da sem jaz spravljal in tiščal njegovo osebo v to afero. To ni bil moj namen, tega tudi storil nisem, in gospod dr. Tavčar se je tukaj boril zoper veterne mlîne, odnosno zoper besede, ki jih nisem govoril, ker sem jaz zadnji, ki bi se vtikal v tisti spor, v katerem se nahaja gospod dr. Tavčar z nekaterimi svojimi širšimi somišljeniki. To

me čisto nič ne briga. (Klici na levi — Rufe links: »Nas tudi nič!«) Nas vseh nič in v ta prepir se tudi ne bomo vtikali. Ako sem jaz omenil neko popolnoma nepotrebno posredovanje, se je to zgodilo samo na neke medklice iz Vaših klopij in ker se mi zdi neumestno, da se tuj element vtika v zadevo varstva ljubljanske občinske avtonomije, osobito neumestno potem, gospoda moja, ko je bilo, vsaj po mojih informacijah, tudi Vam znano, da se je naša stranka zavzela najodločneje za potrditev gospoda Ivana Hribarja županom. Gospoda dr. Tavčar in dr. Triller naj vzameta na znanje, da jaz osebnih antipatij v politiki ne poznam, kakor tudi osebnih simpatij ne. Osebe zame v politiki popolnoma zginejo. Jaz nimam v politiki nobenega ozira ne na lastno osebo in ne na druge. Meni je čisto vseeno, ali je oseba župana simpatična ali ne. Mislim, da ste se gospodje tekom dvajsetih let, odkar skupaj delujemo, o tem že prepričali. Torej, gospoda moja, to ne igra nobene vloge. Jaz rečem, če imam privatno kake osebne simpatije, lahko trdim, da mi je gospod dr. Tavčar jako simpatična oseba, ne da bi iz tega izvajal kake politične konsekvence, ker tega v politiki sploh ne poznam. Simpatično ali nesimpatično mi je v politiki le to ali ono stremljenje. Če morem iz tega stališča govoriti o tem ali onem stremljenju, moram reči, da so mi tisti elementi, ki povodom te afere napadajo in psujejo tovariša dr. Tavčarja in dr. Trillerja, gotovo najbolj antipatični. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Res je!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Nam vsem!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: »Ker so neumni otroci!«) Vzrokov ni treba navajati, saj smo slišali danes od vladne klopi, da vzrokov ni treba vselej povedati. (Veselosť. — Heiterkeit.)

Tedaj, gospod dr. Tavčar naj bode uverjen, da njegove osebe nisem tlačil v to afero in je tudi ne bom, ker sem se prepričal, da je gospod dr. Tavčar napram svoji stranki postopal strogo lojalno. Jaz sem prepričan, da je gospod dr. Tavčar postopal tudi napram bivšemu županu Hribarju tako lojalno, kakor ni bivši župan postopal nikdar napram njemu. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Naj Vas spominjam samo na to, kako je gospod Hribar, ko se je šlo za tisto pogodbo z Nemci, katero je tudi on dvakrat podpisal, silil vedno v ospredje le gospoda dr. Tavčarja, kakor da bi vsa odgovornost zadela izključno le dr. Tavčarja. Sicer mi je pa jako žal, da se ne morem s Hribarjevo osebo dalje pečati, ker ga ni tukaj. Če bi bil navzoč, bi se danes z njim gotovo bolj obširno pečal. Zato pa tudi ne bom odgovarjal na tiste slavospeve, ki so se peli danes od nasprotne strani glede Hribarjevega občinskega gospodarstva. Jaz krivice nočem nikomur delati in pravim samo to, kar se tiče

Hribarjevega gospodarstva, da pride trenotje, ko se bodo knjige na magistratu odprle, potem se bode konstatirala resnica ter se bode izvedelo, koliko je bilo vredno to petnajstletno gospodarstvo.

Gospod dr. Tavčar je silno veliko govoril o hrepenenju naše stranke po tem, da bi se nove volitve za občinski svet vršile pod vladnim komisarjem. Gospoda moja, hrepenenje je neka notranja stvar, ki se ne vidi in o kateri se tedaj ne more soditi; pač pa se vidijo dejanja, in jaz vprašam, kdo, Vi ali mi, je vse storil, da je prišel na ljubljanski magistrat vladni komisar? (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.) Ali ne Vaš občinski svet ki je imel vso odločitev v svojih modrih rokah? (Ponovljena veselost. — Erneuerte Heiterkeit.) Torej, gospoda moja, govorimo o različnih hrepenenjih! Vi ste hrepeneli po vladnem komisarju, sedaj pa nam očitata hinavščino, ko ste Vi sami vse storili, da je prišel gospod Laschan na magistrat! Gospoda moja, le trkajte se na svoja prsa! Gospoda dr. Tavčarja ne zadene nobena osebna krivda, ker je bil zoper to, kar je storil občinski svet, mi pa nismo imeli nobenega zastopnika v občinskem svetu ljubljanskem. Torej ne govorite o hinavščini! Pač pa kažete Vi, gospoda moja, neko čudno hrepenenje, da bi vodil volitve Vaš strankar. Jaz ne vem, če je to modro; zdravo to hrepenenje ne more biti in tudi lepo to ni. Jaz obžalujem, da bivšega župana Hribarja ni tukaj, ker bi mu marsikaj lahko povedal o volitvah. Jaz ne vem, kdo je pošiljal povodom državnozborske volitve po hišah policaje, da so pobirali legitimacije, ampak faktum je, da so po hišah hodili in pod plaščem uradne avtoritete legitimacije pobirali. (Klici na levi — Rufe links: »Čujte! Čujte!«) V podrobnosti se ne bom spuščal iz razlogov, ki sem jih že povedal, in ker bi se potem debata preveč razširila.

Gospod tovariš dr. Tavčar je bil v veliki zmoti, ko je prijatelju dr. Kreku podtikal, da bi se rad tukaj tepel. Kdor pozna dr. Kreka in njegovo strogo parlamentarično in demokratično mišljenje, ve, da je to izključeno. Gospod dr. Tavčar je napačno razumel. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: »Naši ljudje so skočili pokoncu, ker ste nam očitali hinavstvo! Vi bi bili še vse bolj ropotali!«) Jaz sem se skliceval in se sklicujem samo na fakta in ta se smejo navajati in kritizirati. Vi, gospod dr. Triller, ste pa raziskavali naša srca in obisti, ker niste imeli nobenih faktov na razpolago! In sumničili ste našo poštenost, akoravno niste imeli niti najmanjšega držaja za to. To postopanje zasluži najostrejšo kritiko, in če hočete zanesti ta način bojevanja v zbornico, prosto Vam, bodemo videli, kdo bo imel več dobička.

Sedaj pa prehajam do gospoda deželnega predsednika, oziroma do razmerja med gospodom dr. Tavčarjem in gospodom deželnim predsednikom. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Oh, kaj bo pa zdaj!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Vprašajte gospoda dr. Šusteršiča!«) Ne bo nič hudega, saj se bom opiral samo na to, kar se je danes zgodilo. Gospod dr. Tavčar je dosegel danes neki rekord v parlamentarnem življenju. Jaz sem vajen, da se vlado graja, če na stavljene interpelacije pozno odgovori, ali pa če sploh ne odgovori. Da se pa, kakor je storil danes dr. Tavčar, graja vlado, če na interpelacijo hitro odgovori, to je parlamentarni novum. Vi imate torej svetovni rekord; odkar parlamenti eksistirajo, se še kaj takega ni zgodilo. (Burna veselost. — Stürmische Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Meni se to samo čudno zdi!«) Meni se pa to prav nič čudno ne zdi. Če se ne motim, je danes gospod tovariš dr. Triller rekel, da je stvar, ki se danes razpravlja, najvažnejša in najaktualnejša zadeva v deželi; o tej zadevi se je v zadnjem času silno veliko pisalo in govorilo, in tudi jaz nisem nikdar tajil, da imam pripravljeno na vlado tozadevno vprašanje, in tudi gospodu tovarišu dr. Tavčarju sem to precej povedal, ko sem se sešel z njim; žalibog, da je bilo to šele danes zjutraj. Torej vsakemu človeku v deželi je bilo znano, da mora ta stvar priti danes v razgovor v tej zbornici. Da bi bil pa samo gospod deželni predsednik, ki stoji vendar v središču javnega življenja dežele, da bi bil samo ta tako nedolžen, da ne bi vedel za to in da bi niti v sanjah ne slutil, da ga bo kdo interpeliral v tej zadevi, to gre vendarle malo predaleč. (Živahna veselost. — Lebhaftige Heiterkeit.) Torej gospod deželni predsednik je ravnotako vedel za to interpelacijo, kakor vsak izmed nas, in ravnotako je moral vedeti, da se bo moral zagovarjati v tej zadevi, in zato ni čudno, da je imel pripravljen odgovor na to interpelacijo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Na vsako točko je bil pripravljen!«) Sicer je pa imel gospod deželni predsednik zraven sebe še drugi papir, na katerem je imel pripravljen odgovor na neko opazko gospoda dr. Tavčarja, ki jo je izustil v današnji razpravi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Ali ni škoda časa za take 'vice'!«) Verjamem, da Vam ni všeč, a če boste spravljali take stvari v debato, boste tudi vselej primeren odgovor dobili.

Kar se tiče očitanja, da sem jaz Schwarzov angel varuh, izjavljam, da ne čutim za to v sebi nikakega poklica (Veselost. — Heiterkeit.) in da je c. kr. deželna vlada sama dosti močna, da se lahko varuje brez takega angela varuha.

Tedaj, gospoda moja, pustimo to poglavje in pojdemo dalje. Gospod dr. Tavčar je bil mnenja, da, ako bi bil jaz z vso odločnostjo zahteval od gospoda barona Schwarz, da mora biti gospod Ivan Hribar potrjen, bi gospod deželni predsednik baron Schwarz tej zahtevi gotovo ugodil. Jaz ne vem, odkod gospod dr. Tavčar to ve — dejstva dokazujejo nasprotno. Faktum je, da vzlic moji odločni intervenciji Hribar ni bil potrjen. Mogoče je, da bi bile stvari v drugačnih razmerah tekle drugače, ali o tem sem že prvič govoril in se ne maram ponavljati.

Na vsak način bi bilo najumestneje po mojem uverjenju, da bi se bile vse stranke, ki so interesirane na avtonomiji ljubljanskega mesta, takrat, ko je bilo še čas, spravile skupaj; kajti, ne varajte se, gospodje, če je avtonomija ljubljanskega mesta naslonjena samo na Vašo stranko, potem je jako šibka in potem nam bo vlada kos za kosom te avtonomije vzela. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Zdrava avtonomija mora sloneti na zavednosti vseh meščanov brez razlike političnega prepričanja in vsi meščani jo morajo braniti kot prvi svoj biser. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) In tu Vam, žalibog ne morem prihraniti očitanja, da se je od Vaše stranke ta velika zadeva ponižala in končno obravnavala kot osebna zadeva bivšega župana Hribarja. V tem znamenju se je dne 30. avgusta vršila seja občinskega sveta in zato sadovi niso bili drugačni, kakor se kažejo v osebi vladnega komisarja. Ako dobi novi statut Najvišje potrjenje, morate priznati, da bode avtonomija mesta ljubljanskega postavljena na širšo, na bolj zdravo podlago, in zaradi tega nam nikari ne očitajte kot greh, kar je naša zasluga, namreč, da izvršimo občinsko reformo ljubljansko. Gospodje, iz naših izvajanj končno izprevidite, da mi ne moremo za noben drug predlog glasovati, kakor za naš lastni predlog, in zakaj? To kar je potrebno, je v tem predlogu vse rečeno. Mi obžalujemo, da je suspendirana ljubljanska avtonomija in mi izrečemo trdno pričakovanje in zahtevamo, da se Ljubljani povrne čimprej meščanska samouprava. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Tisto vprašanje, katero ste Vi sprožili, ali je razpust občinskega sveta postal dne 28. septembra pravomočen ali ne, je zgolj pravno vprašanje, katerega mi reševati ne moremo. Za to rešitev imamo najvišja sodišča, in mi se v to zgolj formalno vprašanje v deželnem zboru vtikavati ne moremo. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Nekaj moram odgovoriti na en stavek, ki ga je izustil tovariš gospod dr. Triller. On je poudarjal, da je bivši ljubljanski župan opozicijski poslanec in da cela zadeva kaže značaj, kakor da je opozicijski

državni poslanec bil discipliniran. Gospoda moja, jaz ne bom natančno preiskaval opozicijskega srca in opozicijskega dejanja bivšega župana gospoda Ivana Hribarja (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterkeit.), o tem vedo jako veliko povedati sedanji aktivni ministrski predsednik in njegovi razni kolegi. Gospoda moja, če bi vlada imela oblast, opozicijskega poslanca disciplinirati, potem je, bodite prepričani, moja glava prva, ki pade. (Veselost na levi. — Heiterkeit links.) Pojdite se malo informirati o položaju! Da bi pa vlada imela tako zmešano glavo, da bi mene s tem kaznovala, da bi mi hotela, kakor Vi trdite, z nepotrditvijo Ivana Hribarja kot župana napraviti uslugo, tega pa jaz ne verjamem od nobene avstrijske vlade. (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterkeit links.) Na vsak način je ta argumentacija za Bienenrtha in Händtla skrajno rajžaljiva, sicer pa mislim, da mi o tem ni treba nadalje govoriti.

In še eno besedo nazadnje! Gospod tovariš dr. Krek je rekel: Debata je mirna. Res je, debata je popolnoma mirna zaradi te zadeve, pa še več — tudi ljubljansko mesto je popolnoma mirno. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) Ne eden človek, razun enega ali dveh, ni razburjen; ali to je za nas tukaj popolnoma irelevantno. Mi nimamo politike delati po tem, ali je prebivalstvo razburjeno ali ne. Tudi ne bomo preiskavali, kaj je privedlo do tega, da ni bilo razburjenja, ampak moje mnenje je, da se imamo mi kot poslanci držati enega: varovati imamo javni interes v tej zbornici, zato smo izvoljeni, in med javni interes spada tudi občinska avtonomija, naj jo ima potem v tem trenutku ena ali druga stranka v rokah. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.) V našem skupnem interesu je, da se varuje ta avtonomija, in če je kršena, da se čimpreje zopet ustanovi, kajti ne varajmo se: na občinski avtonomiji, na self gouvernementu občine sloni državljanska svoboda in zato jo moramo braniti vsakemu nasproti, če se tudi gre za občino, ki ima liberalno večino. (Živahno odobravanje in ploskanje. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen.) In če je gospod tovariš dr. Triller zopet poklical na pomoč posavske volivce, potem bi mu le eno povedal. Jaz sem se informiral v stvari in če je gospod tovariš dr. Triller govoril o tisočih in tisočih onih posavskih volivcev, mu jaz lahko povem, da jih je le nekaj čez 600. (Veselost. — Heiterkeit.) Na drugi strani je pa tudi mnogo ljubljanskih meščanov, ki imajo na isti pravni podlagi, kakor Posavci v Ljubljani, volilno pravico na Posavju. Posavec ima ravno toliko pravice, kakor ljubljanski meščan. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Hinausführung!« — Ugovarjanje na levi nasproti poslancu dr. Trillerju.

— Widerspruch links gegenüber dem Abgeordneten Dr. Triller.) Pustite mu, gospodje, fiksno idejo o hinarščini! Jaz se o tem ne bom več prerekal. Ne morem pa končati svojega govora, da ne bi reagiral na eno besedo, katero je žalibog izustil gospod poslanec dr. Tavčar, katero zelo obžalujem in katere ravno od gospoda tovariša dr. Tavčarja ne bi bil pričakoval. To je pa tista beseda o spovednici, če ravno se je takoj potem popravil in rekel: »Avtoriteta duhovskega stanu.« Hvaležen je lahko sebi, da se je popravil, ali v zlic temu moram reči in temu nasproti pribiti: naša duhovščina tako vzorno izvršuje svoje dolžnosti, da bi vsem drugim deželam želel tako duhovščino, kakor jo imamo mi. Ta duhovščina nikdar ne zlorablja svoje oblasti! (Burno pritrjevanje na levi. — Stürmische Zustimmung links.) Kdor to trdi, ne pozna pravih razmer. Kličem Vam: pustite našo duhovščino! Ako bi mi hoteli govoriti o nekaterih, hvala Bogu ne o vseh, ampak o marsikaterih sodnikih, na kak nesramen način v veliko škodo dežele in justice zlorablajo svojo oblast, ki jo izvršujejo v imenu cesarja, potem bi Vi utegnili čisto kaj drugega slišati. To pa, kar Vi imenujete zlorabo duhovske avtoritete, je sama fraza, katero rabite, ker nečete povedati, da Vas ljudstvo zaradi tega ne mara, ker niste za ljudstvo, ampak ker delate samo za strankarske privilegije. (Burno odobravanje na levi. — Stürmischer Beifall links. — Ugovarjanje v središču. — Widerspruch im Zentrum.) Gospoda moja, nikar ne hodite na dan s takimi frazami, nikar nas ne izzivajte. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Vi pa nas izzivate s policaji!«) Če mi odgovarjamo, storimo to samo na Vaša popolnoma nepotrebna izzivanja. (Ugovori v središču. — Widerspruch im Zentrum.) Ali smo mi krivi, če so policaji agitirali pri državnozborski volitvi v Ljubljani? Mi smo konstatirali samo faktum in izrečno povdarjali, da ne vemo, kdo jih je poslal, pač pa gotovo Vi to veste. Torej nikar ne izzivajte tukaj, kjer bi morali nastopati kot resni možje in kjer bi se vsem moralo iti samo za blagor dežele. To, kar Vi počenjate, se pravi zastrupljavati atmosfero, kar gotovo ni v interesu dežele in tudi ne Vaše stranke. Če pa izzivljate, morate dobiti odgovor in ga boste tudi vselej dobili. (Živahno pritrjevanje na levi. — Lebhaftes Zustimmung links.)

S tem, mislim, sem zadostno odgovoril na razna izvajanja gospodov predgovornikov in bi končal z apelom, da naj visoka zbornica v celoti sprejme moj predlog, ki je stavljen zgolj v interesu mesta ljubljanskega in naroda slovenskega, v interesu središča naše dežele in v interesu avtonomije edine jugoslovanske štatutarne občine. Pustimo vse druge stvari v kraju in združimo se v ta namen, da čim-

preje nastane red v Ljubljani in da se povrne Ljubljani zopet avtonomija, povrne meščanska samouprava. (Burno odobravanje in ploskanje na levi. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Landespräsident.

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Izprosil sem si besedo, da odgovorim na napade proti sodnikom, katerim se je predbacivala zloraba uradne oblasti. Ti napadi so bili popolnoma splošni, neutemeljeni, z nobenimi dejanji podprti, in ker so bili naperjeni proti osebam, ki niso v stanju se tukaj braniti, čutim se s svoje strani dolžnega, jih odločno zavračati in izreči svoje obžalovanje nad temi napadi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Nekateri hude stvari uganjajo!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Na dan z imeni!«)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Nachdem die Debatte geschlossen ist, kommen wir zur Abstimmung. § 60 der Geschäftsordnung sagt (here — liest): »Die Abstimmung über verschiedene Anträge muß so eingerichtet werden, daß die richtige Meinung der Majorität des Landtages zum Ausdrucke gelangt. Über Anträge auf Vertagung der Verhandlung oder auf Übergang zur Tagesordnung wird zuerst abgestimmt.«

Ein Antrag auf Übergang zur Tagesordnung ist in dem Antrage des Abgeordneten Dr. Šusteršič enthalten, infolge dessen bringe ich diesen Antrag zuerst zur Abstimmung.

Wünschen die Herren, daß der Antrag nochmals verlesen wird?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, werden wir darüber abstimmen. Diejenigen Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič einverstanden sind, bitte ich, sich zu erheben. (Geschieht. — Zgodi se.)

Der Antrag ist angenommen. Damit entfällt die Abstimmung über die anderen Anträge. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Samo o odgovoru na interpelacijo je prešla zbornica na dnevni red!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Kaj pa je z mojim predlogom?!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Ali se ne bo glasovalo? To ni pravilno postopanje!«) Ich bitte, das geht nach

der Geschäftsordnung nicht anders. Bitte, genau den § 60 zu lesen.

Nachdem jetzt die Zeit schon ziemlich vorgeschritten ist, unterbreche ich jetzt die Sitzung und werde sie um halb 4 Uhr nachmittags wieder eröffnen.

(Seja prestane ob 12. uri 35 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri popoldne. — Die Sitzung wird um 12 Uhr 35 Minuten nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr nachmittags wieder aufgenommen.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Die Sitzung ist wieder eröffnet.

Es wurde mir eine Interpellation des Herrn Abgeordneten Gangl übergeben betreffs des Rechens in Idria. (Glej »Dodatek« I. — Siehe »Anhang« I.) Ich übergebe diese Interpellation dem Herrn Landespräsidenten.

Ferner sind mir mehrere Dringlichkeitsanträge überreicht worden, die ich am Schlusse der Sitzung begründen, beziehungsweise verhandeln lassen werde, und zwar vom Herrn Abgeordneten Dr. Triller wegen der Nichtbestätigung des Bürgermeisters Hribar. Vom Herrn Abgeordneten Dr. Novak wegen der Fleischnot, vom Herrn Abgeordneten Dr. Zajec wegen der Reorganisierung des Landdessanitätsrates (Glej »Dodatek« II. — Siehe »Anhang« II.), und vom Herrn Abgeordneten Dr. Lampe (Glej »Dodatek« III. — Siehe »Anhang« III.), sowie vom Herrn Abgeordneten Matjašič (Glej »Dodatek« IV. — Siehe »Anhang« IV.) wegen des Notstandes und verschiedener Elementarereignisse in Krain.

Ich teile ferner mit, daß ich die beiden Eingaben der Gerichte in Oberlaibach und Laibach wegen der Abgeordneten Lenarčič und Dimnik an den Immunitätsausschuß überweise.

Wir kommen nun zum Punkt 2 und zu den weiteren Punkten der Tagesordnung:

Den Punkt:

2. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konca decembra 1909.

2. Rechenschaftsbericht des krainischen Landesausschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1909.

weise ich dem Rechenschaftsberichts-ausschusse zu.

Die Punkte:

3. Priloga 234. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi, da sme mestna občina ljubljanska ostanek že dovoljenega posojila v znesku 1,450.000 K najeti proti 4 1/2 % obrestovanju.

3. Beilage 234. — Bericht des Landesauschusses, betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung behufs Aufnahme des Restes des bereits bewilligten Darlehens per 1,450.000 K gegen $4\frac{1}{2}$ % Verzinsung.
4. Priloga 235. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi, da mestna občina ljubljanska najame za svojo zastavljalnico posojilo 200.000 K.
4. Beilage 235. — Bericht des Landesauschusses, betreffend die der Stadtgemeinde Laibach zu erteilende Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens per 200.000 K für das Pfandamt.
5. Priloga 236. — Poročilo deželnega odbora o dovolitvi pobiranja doklad v davčnih občinah Jasen in Vrbovo in v vaseh Vrbiča in Kuteževo v svrhu obrestovanja in amortizacije posojil za vodovode za celo amortizacijsko dobo.
5. Beilage 236. — Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung von Umlagen in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo, sowie in den Ortschaften Vrbiča und Kuteževo behufs Verzinsung und Amortisierung der Wasserleitungsdarlehen für die ganze Amortisationsdauer.
6. Priloga 237. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
6. Beilage 237. — Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
7. Priloga 238. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnokulturnega zaklada za leto 1909.
7. Beilage 238. — Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
8. Priloga 239. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1909. in razkazi imovin teh zakladov koncem 1. 1909.
8. Beilage 239. — Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1909 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1909 vorgelegt werden.
9. Priloga 240. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
9. Beilage 240. — Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
10. Priloga 241. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
10. Beilage 241. — Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabschlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909.
11. Priloga 242. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1909.
11. Beilage 242. — Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
12. Priloga 243. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1909.
12. Beilage 243. — Bericht des Landesauschusses, womit der der Rechnungsabschluß des Museumsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
13. Priloga 244. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
13. Beilage 244. — Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
14. Priloga 245. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1909.
14. Beilage 245. — Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluß des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
15. Priloga 246. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada okrožnih zdravnikov za leto 1909.
15. Beilage 246. — Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Distriktsärzte für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
16. Priloga 247. — Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1909.
16. Beilage 247. — Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.

17. Priloga 248. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1909.**
17. Beilage 248. — **Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterkrainerbahnen für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
18. Priloga 249. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi grmskega zaklada za leto 1909.**
18. Beilage 249. — **Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse des Staudnerfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.**
19. Priloga 250. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep melioracijskega zaklada za leto 1909.**
19. Beilage 250. — **Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Meliorationsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**
20. Priloga 251. — **Poročilo deželnega odbora o prevzetju stroškov za cepljenje koz po državi.**
20. Beilage 251. — **Bericht des Landesauschusses, betreffend die Übernahme der Schutzpockenimpfungskosten durch den Staat.**

weise ich dem Finanzausschusse zu.

Den Punkt:

21. Priloga 252. — **Poročilo deželnega odbora o napravi regulačnega načrta za mesto Idrija.**
21. Beilage 252. — **Bericht des Landesauschusses über die Verfassung eines Regulierungsprojektes für die Stadt Idria.**

weise ich dem Verwaltungsausschusse, den Punkt:

22. Priloga 253. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1909.**
22. Beilage 253. — **Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.**

dem Finanzausschusse, den Punkt:

23. Priloga 254. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona glede razveljavljenja nekaterih določb zakona z dne 25. februarja 1870., dež. zak. št. 11, o šolskem nadzorstvu za posamezne slučaje.**
23. Beilage 254. — **Bericht des Landesauschusses, womit der Entwurf eines Gesetzes rücksichtlich der fallweisen Außerkraftsetzung einiger Bestimmungen des Gesetzes vom 25. Februar 1870, L.-G.-Bl.**

Nr. 11, betreffend die Schulaufsicht, vorgelegt wird.

dem Schulausschusse und die Punkte:

24. Priloga 255. — **Poročilo deželnega odbora o dovolitvi pobiranja 100-odstotne doklade na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine za dobo 24 let za staro-vrhniški vodovod.**
24. Beilage 255. — **Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung eines 100-prozentigen Zuschlages auf alle direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und der Besoldungssteuer durch 24 Jahre für die Wasserleitung in Altoberlaibach.**
25. Priloga 256. — **Poročilo deželnega odbora o odpravi mostnine na mostu čez Kolpo pri Brodu.**
25. Beilage 256. — **Bericht des Landesauschusses über die Abschaffung der Brückenmaut an der Kulpabrücke bei Brod.**
26. Priloga 257. — **Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga deželni proračun za leto 1911.**
26. Beilage 257. — **Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Landesvoranschlag für das Jahr 1911 vorgelegt wird.**

dem Finanzausschusse zu.

Wir kommen nun zu Punkt:

27. Priloga 258. — **Poročilo deželnega odbora o načrtu zakona glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano.**
27. Beilage 258. — **Bericht des Landesauschusses, betreffend den Gesetzentwurf über die Abänderung der Gemeindeordnung und der Gemeindevahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach.**

Dazu hat sich der Herr Abgeordnete Dr. Pegan zum Worte gemeldet. Ich erteile ihm das Wort.

Poslanec dr. Pegan:

Predlagam v smislu § 24. poslovnika za deželni zbor, da se ta predloga deželnega odbora takoj vzame v razpravo, ne da bi se poprej izročila odseku.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

§ 24 der Geschäftsordnung lautet (bere — liest): »Jeden Beratungsgegenstand muß der Landeshauptmann einem Ausschusse zur Vorberatung übergeben. Der Landtag kann aber beschließen, daß über eine Vorlage des Landesauschusses, ohne daß dieselbe einem andern Ausschusse zur Vorberatung zugewiesen

wurde, verhandelt wird. Über eine derartige Vorlage berichtet der Referent des Landesausschusses, in dessen Referat dieselbe gehört.«

Poslanec dr. Tavčar:

K temu predlogu prosim besede!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar hat das Wort.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Jaz v imenu svoje stranke izjavljam, da ugovarjam proti temu, da bi se ta važna predloga tako naglo in hitro spravila pred zbornico. Stvar je važna, ker je zakon samo po sebi jako važen in ker ministrstvo želi izpremembo cele vrste točk, katero je deželni odbor sprejel na lastno roko. Ker pa tista določila »lex Lampe« veljajo samo za tisti čas, ko deželni zbor ni zbran, stojim na stališču, da mora o vseh izpremembah sklepati deželni zbor, in vsled tega sem na stališču, da smatram kot edino umestno in dostojno, če pride zakonski načrt, preden se o njem v zbornici razpravlja, pred odsek. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Triller hat das Wort.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Jaz se predvsem pridružujem protestu gospoda tovariša dr. Tavčarja proti dr. Peganovemu predlogu, da naj bi se ta predloga deželnega odbora takoj razpravljala v zbornici, ne da bi se popreje dala prilika ustavnemu odseku, da celo velevažno zadevo še enkrat pretresuje. Dodatno razlogom, ki jih je v utemeljevanje tega protesta navedel prijatelj dr. Tavčar, bi si usojal navajati še sledeče razloge v utemeljevanje našega stališča. V zadnjem zasedanju se je, preden se je v tretjem branju glasovalo o spremembi mestnega statuta za Ljubljano, če se ne motim, na predlog dr. Šusteršiča, sklenilo, da se celi operat predvsem odstopi še mestni občini ljubljanski v to svrhu, da izreče o njem svoje mnenje. Ta sklep se je izvršil, mestna občina ljubljanska je izdala svoje mnenje, katero obsega šest ozkotiskanih pol, in jaz konstatujem, da deželni zbor do danes ni prišel do znanja vsebine dotičnega dopisa in pomislekov mestne občine! Tu, ko se gre za edino slovensko šta-

tutarno mesto, bi bil pač postulat najnavadnejše parlamentarne kurtoazije, da bi se dala prilika deželnemu zboru, uvaževati tudi stvarne pomisleke, katere je ljubljanska mestna občina navedla za svoje stališče. To pa je mogoče le na ta način, ako se celi operat odkaže ustavnemu odseku, da stvar še preštudira in potem stopi s svojimi predlogi pred zbornico.

Je pa, gospoda moja, še drug razlog, ki me navaja k protestu. Kakor je razvidno iz poročila deželnega odbora, je c. kr. centralna vlada se postavila na stališče, da je deželni zbor kranjski postopal — sit venia verbo — nekoliko preliberalno, in sicer v § 40., kjer je ustanovil diferenciranje davščin, in v § 81., kjer je nekoliko razširil avtonomijo mestne občine ljubljanske, in predlog gospoda tovariša dr. Pegana nič drugega ne pomenja, kakor da naj deželni zbor kranjski ponižno zleze pod klop pred ukorom visoke vlade. (Klici v središču — Rufe im Zentrum: »Tako je!«) Opozarjam, gospoda moja, da tudi tukaj centralna vlada meri s tisto dvojno mero, s katero vedno nas Slovence hoče diskvalificirati za državljanke druge vrste. Pri drugih narodnostih, pri drugih mestih, kjer so se v zadnjih časih spremenili statuti, vlada ne uveljavlja tiste tesnosrčnosti in tistih ozirov na dozdevne pravice države, kakor ravno glede statuta ljubljanskega mesta. Diferenciranje davščin v večjem mestu je dandanes eden najvitalnejših postulatov socialne pravičnosti. Danes ima Ljubljana le pravico, svoje doklade enakomerno porazdeljevati, in mora na ta način nalagati relativno najtežja bremena ravno najnižjim in najubožnejšim slojem. To se ne da tajiti in tu priznavam, da je statut, kakor je izšel iz te zbornice, hotel odpraviti to krivico in dati mestni občini priliko, diferencirati te doklade, to je priliko, da zadene tista velika podjetja, južno železnico, tvornice, banke itd., ki bi bile v prvi vrsti poklicane, da v večji meri doprinašajo k potrebščinam mestne občine ljubljanske. Če se diferenciranje davščin dovoli, bo mogoče te bogate zavode v večji meri pritegniti k skupnim bremenom, kar bi jih prav nič ne bolelo, razbremeniti pa bi se dalo nepremožnejše in siromašne sloje ljubljanskega prebivalstva.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Herr Doktor, ich bitte, Sie sprechen jetzt eigentlich schon zum Meritum. Das steht jetzt noch nicht in Verhandlung.

Poslanec dr. Triller:

Ne, jaz govorim samo k §§ 40. in 81., ker se predlaga, da se sprejme predloga en bloc. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Po-

tem se pa lahko pri razpravi oglasite!«) Dobro, potem se za sedaj samo pridružujem protestu gospoda tovariša dr. Tavčarja. Sicer je pa moje mnenje, da bi se parlamentarna ekonomija bolje varovala, če bi se mi pustila takoj sedaj beseda, kakor če se moram pozneje še enkrat zanjo oglasiti.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Graf Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Wir haben unsererseits zwar keine Bedenken gegen die Änderungen, welche von Seite der Regierung bei dem fraglichen Gesetze verlangt werden, allein mit Rücksicht darauf, daß von einer Seite das Ersuchen gestellt wird, die Vorlage zuerst noch an den Ausschuß zu verweisen und dann erst im Hause zu verhandeln, werden wir für den bezüglichen Antrag stimmen, weil wir der Ansicht sind, daß, wenn ein großer Teil des Hauses erklärt, daß er sich noch nicht genügend informieren konnte, man diesem Wunsche Rechnung tragen soll. Das zur Motivierung, daß wir für den Antrag des Abgeordneten Dr. Tavčar stimmen werden.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg.

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und wir schreiten somit zur Abstimmung, und zwar zunächst über den Antrag Dr. Pegan. Ich ersuche diejenigen Herren, welche mit dem Antrag Dr. Pegan, daß der Bericht des Landesausschusses, betreffend das Laibacher Statut, sofort in Verhandlung genommen werde, einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er hat die Majorität und es entfällt daher die Abstimmung über den Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar.

Ich ersuche den Herrn Referenten des Landesausschusses Dr. Pegan, die Verhandlung einzuleiten.

Poročevalec deželnega odbora dr. Pegan:

Visoka zbornica! Osrednja vlada je vrnila deželnemu odboru statut mestne občine ljubljanske in volilni red, ki je bil sklenjen v seji deželnega zbora dne 26. januarja 1910. O stvari sami se je veliko pisalo in razpravljalo in jaz vem, da je tako važna, da so gotovo vsi gospodje poslanci z velikim zanimanjem preči-

tali poročilo deželnega odbora in ravnotako se tudi poučili o vsebini dopisa vlade. Vsled tega samo predlagam, da se spremembe, kakor jih predlaga deželni odbor v svojem poročilu, sprejmejo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich eröffne die Generaldebatte. Als erster ist zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Nadaljeval bom, kjer sem popreje nehal. Govoril sem o diferenciranju davkov, katerega vlada noče priznati mestni občini ljubljanski. Naglašal sem socialno potrebo in upravičenost te določbe, kakor jo je deželni zbor sprejel, in jaz le konstatujem, da so enake določbe glede drugih mest, n. pr. Dunaja, Lvova, Celovca, se brez ugovorov sprejele. Vlada dela torej razliko med Ljubljano in drugimi mesti, in zaradi tega konstatujem, da bi se naš deželni zbor naravnost ponižal, če bi te vladne krivice ne odklonil. Utesniti pa hoče vlada avtonomijo mestne občine ljubljanske tudi še v drugem pogledu. Glede dosedanjega § 81. je ta zbornica po pravici razširila avtonomijo Ljubljane in centralna vlada pravi, da ne more trpeti takega razširjenja. Tudi to je zahteva, glede katere zopet velja načelo dvojne mere. Brnska mestna občina je majnika predlanskega leta sprejela reformo občinskega statuta v tem smislu in brnska občina je šla tako daleč, da je popolnoma eliminirala vsako nadzorovalno pravico deželnega zbora in podredila občino zgolj ministerstvu za notranje stvari. Kolikor je meni znano — vsaj bona fide to tukaj navajam kot dejstvo —, se centralna vlada temu projektu ni uprla. Že zaradi tega ne kaže, da bi deželna zbornica kranjska brez vsakega odpora odnehala in se kar kratkomalo uklonila nazadnjaški zahtevi centralne vlade. Naglašal sem že preje — in to prosim uvaževati —, da imamo v našem slučaju zopet pred seboj eklatanten dokaz, da se z drugim merilom merijo slovenske zahteve, kakor zahteve drugih narodnosti, in da spričo tej krivici deželna zbornica kranjska ne sme molčati. Ako sprejmemo po predlogu gospoda tovariša dr. Pegan od centralne vlade zahtevane spremembe kar brevi manu, potem raje zaprimo to zbornico in se preselimo v predsobo gospoda deželnega predsednika barona Schwarzza. (Veselost v središču. — Heiterkeit im Zentrum.)

In sedaj, gospodje, štejem si takorekoč ob 12. uri za dolžnost, da še enkrat opozorim na nekatere kričeče krivice, ki so obsežene v mestnem statutu, katere pa še vedno lahko popravimo, in jaz prosim, da se nam da prilika, da to

poizkusimo v ustavnem odseku. Ta moja želja je tembolj upravičena, če se spominjam, kake besede so danes dopoldne padle v tej zbornici. Lahko rečem, da se je danes dopoldne razpravljalo poglavje o odkritosrčnosti in v tej razpravi se je gospod tovariš dr. Krek udaril na prsi, rekoč: »Nikdar naša stranka ne bo storila ničesar, da bi prehitro in z nedopustnimi sredstvi prišla do veljave!« Jaz sem, takoj povem odkrito, to izjavo vzel na znanje z velikim skepticizmom, zakaj dokler vztrajate na §§ 1a in 15 novega statuta za Ljubljano, dotlej vam moram vnovič vreči v lice očitane, da ni novi statut ljubljanski nič drugega, kakor strankarski poizkus, uveljaviti v Ljubljani večino, ki je tuja prepričanju ljubljanskega prebivalstva. Že od druge strani se je naglašalo, da je § 1a podoben stari kmečki harmoniki in da je v smislu tega paragrafa deželnemu odboru dana oblast, da pomerij poljubno raztegne tja do Save in pa do Krima. Seveda je v § 15. izrečeno: »zaslišavši ljubljanski občinski svet in prizadete občine«. Vprašam vas pa, kak pomen ima tako zaslišanje? Kak pomen ima določba, da se vpraša tudi Ljubljano, to dokazuje najbolj usoda, ki je zadela pomisleke mestne občine ljubljanske zoper mestni statut, katere ste danes potisnili v arhiv, ne da bi bili na znanje prišli zbornici. Če pravi gospod tovariš Šusteršič, da je Posavec, ki bodo imeli volilno pravico v Ljubljani le kakih 600, pravim jaz, da spravite lahko skupaj 6000 takih volilcev, ki plačajo le po en vinar doklade in ki nimajo pri gospodarstvu mestne občine prav nobenega drugega interesa, kakor da drago prodajajo svoje pridelke, mleko, sočivje itd. Seveda je gospod dr. Šusteršič danes vzkliknil: Posavec ima ravno tisto pravico, kakor ljubljanski meščan. Concedo, da ima ravno tiste pravice v domači občini, ali nezdrave razmere se s tem ustanovljajo in politična korupcija se širi, ako se Posavcu da volilna pravica v Ljubljani, ali pa Ljubljančanu na Posavju. Nekak regulativ bi imel biti census, ta census ste pa ob 12. uri črtali in s tem ste napravili iz mestnega statuta strankarski aparat. Dokler torej obstoji mestni statut v tej obliki, ne smete zameriti, ako rečem, da se vam tukaj ne gre za občinsko avtonomijo, ampak za strankarsko orožje.

Pa še nekaj. Vsaj vemo, kako bodo volili tisti Barjani in tisti Posavci in kako bodo majorizirali tisto meščanstvo, ki nosi vsa bremena in katero pozneje ne bo imelo nič več govoriti. Tako bodo glasovali, kakor se jim bo velevalo od strani vaših duhovnikov. (Smeh in medklci na levi. — Gelächter und Zwischenrufe links.) In s tem sem pri poglavju, glede katerega ne maram molče pogoltniti očitane, ki smo jih morali slišati iz ust gospoda poslanca

dr. Šusteršiča. Slovesno torej izjavljam: izrablja se pri nas cerkev (Burno ugovarjanje na levi. — Stürmischer Widerspruch links.), izrablja se duhovska oblast in neštevilne so pritožbe o vplivanju duhovščine na ljudstvo zlasti razleco in tudi v spovednici. (Velikansko ogorčenje na levi. — Ungeheure Entrüstung links.) Jaz imam pogum, to, kar na javnih shodih povem, povedati tudi tukaj. Danes je gospod tovariš dr. Šusteršič to tajil in zahteval dokaze, ampak na drugi strani je v isti sapi napadel sodnike. Uvažujem, da se gre tukaj za nekak atavističen pojav gospoda dr. Šusteršiča, kateremu izza gotove afere niso pri srcu naši sodniki. Jaz lojalno priznavam, da je iz dotične afere osebna čast gospoda dr. Šusteršiča izšla čista, ampak pozabiti stvari ne more in zato je napadel cel sodni stan na način, ki je resnega politika nevreden. (Klici na levi — Rufe links: »Ne celega stanu!«) Moja gospoda, ako je kdo sodno dvorano izrabil v politične namene, zastavim jaz svojo moško besedo, da sem prvi, ki bom obsodil takega sodnika; ampak jaz pravim: izven sodne dvorane je tudi sodnik prost človek in svoboden državljan, kateremu nihče ne sme odrekati pravice do prostega izraževanja svojega prepričanja. Ravnotako je tudi duhovnik izven cerkve prost človek in ima pravico agitirati, toda v cerkvi tega ne sme storiti, kakor se to pri nas vedno godi, vsako nedeljo, kadar so volitve na Kranjskem. Po mojem mnenju je to ena poglobitnih ran na našem narodnem telesu, in razkrivam jo na svojo odkrito žalost. Zakaj v isti meri, v kateri raste moč S. L. S., v isti meri pada ugled kranjske duhovščine. (Burni ugovori na levi. — Stürmischer Widerspruch links.) Oprostite, gospodje, pa to sem moral odkrito in jasno povedati na besede dr. Šusteršičeve, kajti sicer bi se mi lahko bilo očitalo, da nimam poguma za to.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Ich bitte den Herrn Redner, nicht von der Sache abzuschweifen!

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortfahrend):

Prosim, ampak gospodje, mi boste že oprostili, ako se branim.

In sedaj pa, gospoda moja, samo še dve besedi na adresu gospoda tovariša dr. Šusteršiča, ki nam je očital, da smo ponižali debato glede statuta ljubljanskega na nizek nivô. To je stvar okusa, in jaz prosim gospoda tovariša dr. Šusteršiča, naj se spominja par let nazaj,

in če ga je spomin zapustil, naj prečita steno-
 grafične zapisnike dotičnih deželnozborskih
 razprav in tedaj bo prišel do prepričanja, da
 se nivô takratne opozicije, ki pa nikakor ni
 bila uklenjena v take verige, kakor smo to
 mi, niti iz daleka ne da primerjati nivoju
 današnje opozicije. (Pritrjevanje v središču in
 ugovori na levi. — Zustimmung im Zentrum
 und Widerspruch links.) Gospod tovariš dr.
 Šusteršič ima navado, da z nekim, le njemu
 lastnim patosom igra nekakega »šolmaštra«
 parlamentarne dostojnosti v tej zbornici. Naj
 si te pouke prihrani enkrat za vselej. Te ti-
 rađe morda vlečejo v Dravljah, ampak v tej
 zbornici ne. Prepusti naj mirno nam, da sami
 presodimo nivô, na katerem se imamo gibati,
 in da uravnavamo delovanje naše po naših
 lastnih pojnih in naši razsodnosti; tako bo
 boljše za nas in tudi za njega. Amen. (Živahno
 odobravanje v središču in ironičen smeh na
 levi. — Lebhafter Beifall im Zentrum und
 ironisches Gelächter links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Das Wort hat nun der Herr Abgeordnete
 Dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! V razpravi stoji statut
 mesta ljubljanskega, in sicer dva paragrafa
 tega statuta, katera pa nimata nobenega stika
 s tem, kar nam je povedal častiti gospod
 predgovornik dr. Triller, in zaradi tega mu bom
 lahko popolnoma na kratko odgovoril. Prvič
 moram konstatirati, da se gibljejo gospodje
 od narodnonapredne stranke v jako ozkem
 krogu, ker prihajajo vedno do spovednice,
 cerkve in duhovnikov. Gospoda moja, tako
 klerikalni mi na naši strani nismo. (Veselost.
 — Heiterkeit.) Mi obravnavamo v deželnem
 zboru in v deželnem odboru brez ozira na te
 klerikalne fantome, ki plašijo gospode od
 manjšine in ki jih imajo ti gospodje nepre-
 nehoma pred očmi. Kdo pa razburja pri nas
 ljudstvo in narod? In kdo je z bojem proti
 klerikalizmu zanetil nekak verski boj v naši
 deželi? Gospoda moja, to nismo mi, to ste Vi!
 Ozrite se po svojih časopisih, shodih itd.! Ali
 delate kaj drugega, kakor da vzbujate v ljud-
 stvu najnižje strasti in hujskate proti temu,
 kar ni samo nam v tej zbornici, ampak tudi
 vsemu našemu ljudstvu sveto? Kdo je torej
 oni, ki hujska? Če mi branimo svoje verske
 ideale, branimo ideale našega ljudstva. Ne vem
 odkod to pride, da govorijo gospodje zmirom
 o cerkvi in spovednici. Meni se zdi, da govo-
 rijo o cerkvi in spovednici največ tisti ljudje,
 ki niso nikdar v cerkvi in v spovednici, ta

stvar je torej izven njihovega horizonta, in
 vse, kar se potem o takih stvareh govori in
 piše, more biti samo izmišljeno. Zaradi tega
 se s tem delom govora gospoda dr. Trillerja
 ne bom dalje bavil, temveč preidem k drugi
 stvari, s katero si je pa on stavil jako nevaren
 tema. Bil je poskus, delati razdor med me-
 ščanom in kmetom.

To je nevarna stvar. Živimo v času gospo-
 darske krize in moramo tedaj zlasti v taki
 deželi, kakor je naša, kjer smo navezani drug
 na drugega, gledati, da se izognemo takim
 bojem in da se v interesu posamnikov zdru-
 žimo in se med seboj podpiramo, in zato mo-
 ram najodločnejše zavrniti očitjanje gospoda
 dr. Trillerja proti kmetom, kakor da bi bili
 kmetje tisti, ki delajo draginjô. Zakaj pa beži
 prebivalstvo iz dežele v mesto? Ali zato, ker
 se mu dobro godi? Zakaj kmečki stan po šte-
 vilu in gmotno pada? Pustite naše kmete na
 miru! Mi ne napadamo iz stanovskih ozirov
 Vaših meščanskih volilcev, zato pa tudi ne
 pustimo, napadati od Vas kmečkega ljudstva.
 (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kdo je
 napadal? Zavijanje!“) Sicer bomo pa o tem
 poglavju še temeljiteje govorili.

Sedaj k meritornemu delu govora gospoda
 dr. Trillerja. Gospod dr. Triller nam očita, da
 se hoče deželni zbor na poniževalen način
 podvreči vladni zahtevi, ako spremeni do-
 ločbo glede diferenciranja mestnih doklad.
 Tudi mi smo glasovali za to določbo, po ka-
 teri bi mestna občina imela pravico diferen-
 cirati doklade. Tudi mi zastopamo stališče,
 da naj ima mestna občina pravico, hujše ob-
 davčiti one sloje, ki lažje nosijo večja bre-
 mena, ampak tukaj stojimo pred faktom, ka-
 terega ne moremo predrugačiti, da finančni
 minister nikakor ne privoli v diferenciranje
 doklad. Mi bi tudi za deželne doklade radi
 predlagali pravico diferenciranja, ampak mi
 vemo, da bi ta sklep ne bil nikdar potrjen,
 in bi ž njim samo naredili udarec v vodo
 brez vsakega efekta. Finančno ministrstvo je
 deželnemu odboru v tem oziru odločno do-
 pisalo, da je država že dovolj diferencirala
 davke in da je vsako nadaljnje diferenciranje
 doklad bodisi od dežele ali občin nedopustno.
 To je faktum, in ako hočemo sploh kaj do-
 seči, moramo gledati, da dosežemo vsaj to,
 kar je mogoče. (Poslanec dr. Triller — Abge-
 ordneter dr. Triller: „Kaj pa delate potem na
 Dunaju?“) Jaz sem se o tej stvari informiral
 na Dunaju. Vlada je na Nižjeavstrijskem
 enkrat privolila neko tako izjemo, ampak na
 merodajnem mestu sem izvedel, da vlada ta-
 kega diferenciranja nobeni mestni občini in
 nobeni deželi neče več dovoliti. Stojimo torej
 pred tem faktom in jaz bi vsled tega želel,
 da to mirno vzamemo na znanje in da pri-
 demo do sklepa o mestnem statutu ljubljan-

skem, da to stanje nemiru čimprej preide, in da se čimprej spremenene nezdrave razmere, ki vladajo sedaj v Ljubljani. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Das Wort hat nun der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Dovolite mi še nekoliko splošnih opazk, ki se pa tičejo samo predloženega zakonskega načrta in stvari, ki je v razpravi. Stojim pa tukaj na stališču, da se mi je kot zastopniku ljubljanskega mesta v prvi vrsti baviti z vlado, ki je v tej stvari nastopila na tak način, da smo vsi prepričani, da hoče vlada nam nasproti postaviti se na partajično stališče, in da nimamo pred seboj objektivne vlade, kakor bi jo morali imeti. V razpravi niso pravzaprav samo trije paragrafi, ampak tudi dopis ministerstva notranjih zadev, oziroma naše deželne vlade, s katerim je bil zakonski načrt, ki je bil sprejet v zadnjem zasedanju, vrnjen deželnemu odboru z dostavkom, da se izvrši v njem nekoliko izpremb.

Gospodje, dovolite mi, da izrečem predvsem dva protesta, in sicer prvi protest v interesu deželnega odbora samega! Gospod minister baron Härdtl je stopil pred deželni odbor in je v svojem dopisu navedel dolgo vrsto izprememb, brez katerih vlada noče potrditi predloženega zakonskega načrta. Seveda si centralna vlada rezervira stališče glede potrditve načrta, ampak to je samo fraza. Od precej dobro informirane strani se čuje, da bo ta zakon, ki bo danes sprejet, dobil v štirih dneh sankcijo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Dobro!“) Dobro, posebno iz Vašega strankarskega stališča gospod dr. Šusteršič! Če je pa tudi pravično, je pa drugo vprašanje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Nobeno vprašanje!“) Bomo videli. Minister je predlagal razne izpremembe, in sicer nekatere res take, ki so v resnici samo stilistične in katere pravzaprav deželni odbor res sam lahko sprejme. Ali predlagal je pa minister tudi izpremembe, ki se tičejo jedra stvari same, in nekaj takih izprememb je tudi že deželni odbor sprejel, pri čemer je pa po mojem mnenju prekoračil svojo kompetenco. Zato mislim, da bi bilo koristno, če se zakonski načrt odda še enkrat odseku. Minister je proti koncu svojega dopisa stavil zahtevo, da naj vse izpremembe izvrši deželni odbor na podlagi svoje

lastne legislativne pravice, ki jo je deželni zbor prenesel na deželni odbor. Proti takemu naklepu moramo najodločneje protestirati, ker pridemo sicer končno tako daleč, da bomo mi tu sklepali samo zakone, katere bo minister potem vračal in vsiljeval deželnemu odboru, in ta bo potem sprejemal izpremembe, o katerih bi deželni zbor nič ne vedel. Torej proti takemu postopanju ministerstva moramo ugovarjati vsled pravice, katero ima deželni zbor, da sme le on sklepati zakone, ne pa deželni odbor, in naj to tudi zahteva deset ministrov. (Odobravanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Druga stvar, radi katere dvigam svoj protest, je ta-le! Gospoda moja, Vi sami ste v zadnjem zasedanju odkrito želeli, da bode zaslšana glede novega štatuta tudi mestna občina ljubljanska. To je bila po mojih mislih pravična zahteva. Tisti faktor, ki je v prvi vrsti prizadet, mora biti tudi v prvi vrsti zaslšan. In sedaj se je pa zgodilo to, da je mestni zastop napravil dolg in obširen operat, v katerem izraža različne pomisleke; ta načrt je prišel na ministerstvo, ali ministerstvo ni prav nič reagiralo na te pomisleke niti v eni točki ne, in deželni zbor tudi ne pride v položaj, da bi o njih razpravljal. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Tudi izvedel jih ne bo!“) To je nepravilno in naravnost nedostojno, da se dotični referat, ki ga je deželni zbor sam zahteval, potem kar tako kratkomalo vrže v koš. Če hočete biti objektivni in dostojni, morate po mojih mislih dati deželnemu zboru priliko, da začuje vse tisto, kar je izrekla mestna občina. Popolnoma neprimerno pa je, recite kar hočete, jako krivično je, če deželnemu zboru te prilike nočete dati. Zategadelj protestiram iznova proti temu in jaz mislim, da bo gospod deželni predsednik kot zastopnik vlade se temu protestu pridružil — da se sklene zakon, ne da bi dobil deželni zbor priliko pečati se s pomisleki, ki jih je na njega lastno zahtevo izrazil faktor, ki je v prvi vrsti prizadet pri predležem štatutu. V tem tiči krivica in zato naravnost ne morem razumeti stališča častite nasprotne stranke. O drugih stvareh ne bom govoril, kajti četudi bi imel nad seboj jezik svetega duha, sem prepričan, da bi bilo vse zastoj. Večina se poslužuje svoje moči, in manjšina seveda ne more zmagati. Jaz se pritožujem proti temu, da se ne oglašajo zastopnik vlade prav z nobeno besedo v tej stvari, dasiravno bo morda stvari sami s svojim molčanjem veliko škodoval. Ministerski predsednik in minister Härdtl, eden kakor drugi, bo rekel: Ne morem nič napraviti, ker se deželni predsednik ni nič izrekel o tem zakonu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Saj je vse pametno!“) Jaz Vam častitam gospod dr.

Lampe, da ste lastnik popolne pameti, in želim, da Vas ta vera nikdar ne zapusti! Ampak vidi se mi, ne le da zastopnik vlade noče govoriti, nedopustno od strani ministra, da se je v svojem dopisu pečal z različnimi malenkostmi, da se je pa čisto vzdržal dotakniti se tistih pomislekov, katere smo mi v zadnjem zasedanju naglašali in katere je naglašala tudi mestna občina. Gospodje, saj je vse zastonj. Resnica ostane, resnica je bila in bode, da se hoče v Ljubljani uveljaviti volilna pravica, ki bo koristna Vaši stranki, in sicer v ravno tistem času, ko hočete v istem namenu uveljaviti volilno pravico na deželi, ki se pa bistveno razločuje od volilne pravice v Ljubljani. V tem leži kričeča nedostojnost, ali minister se te stvari prav nič ne dotika. Glavna krivica, ki se godi Ljubljani po tem novem načrtu obstoji v tem, da se zakon premalo ozira na interesno zastopstvo. Ljubljana bo imela, kakor najzadnja vas na Vorarlberškem, tri volilne razrede. Ne dobite gospodje na svetu mesta, bodisi da šteje tudi polovico manj prebivalcev od Ljubljanec, ki bi imelo samo tri razrede! To je kričeča krivica, in to nasprotuje temeljnemu principu državnega občinskega zakona. Ampak za Ljubljano minister ni dvignil protesta, ker živi v veri, da je prav, če se napredno Ljubljano pritisne ob tla, ker je včasih neprijetna vladi. Partajičnost torej tiči v tem, da minister za notranje zadeve ne čuti potrebe, v Ljubljani postaviti se na tisto stališče, kakor se je postavil glede Linca, Bregenza i. t. d., ampak da je popolnoma pri miru pustil te tri volilne razrede. Glede občin na deželi, gospoda moja, za katere boste jutri volilno preosnovno ravnotako pregajžlali, kakor danes ljubljanski mestni statut, glede občin na deželi se je pa minister takoj vmes vtaknil in ni bil zadovoljen s tem, da bi se volilni razredi napravili na taki podlagi, ker se boji, da bi vsled tega par nemških občin morda ne prišlo v slovenske roke. Na deželi je pa zahteval, da se sprejme v prvi razred prva tretjina volilnih upravičencev in dve tretjini pa v drugi razred. Zategadelj jaz proti tej partajičnosti ministra za notranje zadeve slovesno protestujem. V drugem pa, četudi se moram ukloniti sili in premoči, upam, da se Vam vzlic temu, če danes ponosno jadrate po političnih valovih, ne bo posrečilo tako v prah poteptati napredne Ljubljanec kakor želite, in kakor želi minister za notranje zadeve. (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Das Wort hat der Herr Landespräsident.

Landespräsident Freiherr v. Schwarz:

Ich muß auf eine Bemerkung des unmittelbaren Herrn Vorredners reagieren. Er hat nämlich angegeben, Seine Exzellenz der Herr Minister des Innern habe vom Landesausschusse verlangt — da je zahteval — daß der Landesausschuß jene Änderungen selbst vornehmen möge, die die Regierung an diesem Gesetzentwurfe für nötig hält. In der betreffenden Zuschrift des Landespräsidenten an den Landesausschuß ist von einem solchen Verlangen mit keinem Worte die Rede. Nirgends wird gesagt, daß der Herr Minister des Innern vom Landesausschusse verlangt, daß auf Grund der sogenannten lex Lampe diese Änderungen vom Landesausschusse selbst vorgenommen werden mögen. Seine Exzellenz der Herr Minister hat es lediglich dem Ermessen des Landesausschusses anheimgestellt, selbst darüber zu entscheiden, ob er sich für berufen hält, selbst diese Änderungen vorzunehmen. (Medklici. — Zwischenrufe.)

Es wird in der Zuschrift einfach gesagt (bere — liest): „Hievon wird der krainische Landesausschuß mit der Einladung in Kenntnis gesetzt, ehestens darüber schlüssig werden zu wollen, ob der krainische Landesausschuß den vorstehenden Bemerkungen durch Abänderung des Entwurfes auf Grund der demselben vom Landtage erteilten bezüglichen Vollmacht Rechnung zu tragen geneigt ist.“ (Medklici. — Zwischenrufe.)

Also es wird dem Landesausschusse vollständig anheimgegeben, darüber selbst zu entscheiden, ob er sich dazu berufen hält oder nicht, und die Regierung hat sich, wie aus meiner Erklärung im letzten Sessionsabschnitte hervorgeht, freie Hand behalten, in jedem einzelnen Falle, also auch im vorliegenden Falle, zu entscheiden, ob der Landesausschuß auf Grund des bekannten Ermächtigungsbeschlusses zur Vornahme der Änderungen berechtigt war oder nicht.

Ferner muß ich mit aller Entschiedenheit das wiederholt gefallene Wort von der Parteilichkeit des Herrn Ministers zurückweisen. Von einer Parteilichkeit kann keine Rede sein. Es ist ganz und gar ausgeschlossen, daß ein Minister parteiisch vorgeht. (Medklici. — Zwischenrufe.) Ganz und gar ausgeschlossen! Trotz allen Widerspruches betone ich das noch einmal. Die Regierung läßt sich ausschließlich von sachlichen Erwägungen leiten, das bitte ich, ein für allemal zur Kenntnis zu nehmen, und wenn die Regierung keinen Anlaß genommen hat, sich über bestimmte, das in Rede stehende Gesetz betreffende Fragen zu äußern, was von Seite des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar gerügt wurde, so ist das auch etwas ganz Natürliches. Die Regierung bespricht eben nur

dasjenige, was ihr nicht recht ist; was sie nicht bespricht, das beanständet sie eben nicht. Der Vergleich mit den anderen Landesgesetzen stimmt durchaus nicht, weil die Regierung gar keine Macht hat, einer Landesvertretung ein Gesetz zu oktroyieren und ihr zu sagen, sie müsse das so machen. Sie kann nur im einzelnen Falle prüfen, ob ein Gesetz, das von der Landesvertretung vorgeschlagen wird, die Zustimmung der Regierung finden kann oder nicht, aber sie kann der Landesvertretung nicht vorschreiben, sie müsse ein Gesetz so oder so beschließen. Sie kann nur sagen, daß gefalle ihr nicht, und sie ist durchaus nicht in der Lage, ein Gesetz, wie es für Vorarlberg oder Linz gemacht worden ist, der Landesvertretung in Krain zu oktroyieren. (Medklici. — Zwischenrufe.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Weiter gelangt zum Worte der Herr Abgeordnete Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Moje besede bodo popolnoma kratke in čisto stvarne. Imel sem že kot član ustavnega odseka, ko smo razpravljali o novem volilnem redu za mesto Ljubljana, in pozneje dne 26. januarja t. l. tudi v zbornici pri liko povedati svoje misli in svoje nazore glede tega zakonskega načrta. Vse te misli in vsi ti nazori pa niso takrat našli nobenega odziva, in zato se mi zdi popolnoma nepotrebno, izgubljati še kaj več besed, ker vem, da bi bile pri današnjih razmerah v tej zbornici le bob ob steno. Ogllašam se k besedi samo zategadelj, ker se mi zdi potrebno poudariti, da te izpremembe, kakor jih vlada zahteva od novega zakona glede občinskega reda in občinskega volilnega reda, tega zakona bistveno prav nič ne izpreminjajo, ampak se gre le za stvari manjše važnosti. Torej se tudi prav nič ne izpremeni to, kar smo mi takrat grajali. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: »Res je!«) S temi izpremembami, ki jih hoče imeti vlada, ni uveljavljeno interesno zastopstvo, kakor ga zahteva člen XI. državnega okvirnega občinskega zakona z dne 15. marca 1862. In zakaj ne? Zato, ker je uveljavljen pluralni sistem, po katerem to interesno zastopstvo odpade, ker pluralni sistem v III. razredu to interesno zastopstvo ubija. V III. razred pride na primer 7000 volivcev, in sicer 3000 takih, ki do danes niso imeli nobene volilne pravice, vrhutega pa še volivci I. in II. razreda, ki volijo še enkrat v III. razredu in ki tvorijo skupaj 4000 volivcev. Gotovo je, da bodo ti preglasovali prej omenjene volivce III. razreda, ki do danes niso

imeli nobene volilne pravice. Torej je pluralni sistem tisti, ki ubija interesno zastopstvo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Kaj pa proporcionalni sistem?«) Proporcionalni sistem je res uveden v Ljubljani, toda ta nima mnogo veljave, ker proporca poleg pluralitete nič ne pomaga.

To so torej stvari, ki me silijo do tega, da se moram izjaviti na tem mestu proti izpremembam, ki jih hoče vlada imeti, ker te izpremembe bistveno stvari prav nič ne izpremene.

Na podlagi tega novega občinskega volilnega reda za Ljubljano tisti brezpravni sloji, ki doslej niso imeli nobenega zastopstva, tudi vbodoče ostanejo brez svojega zastopstva in brez pravic. Da se konstatuje v zadnjem trenutku, da se ni upoštevalo nasvetov od naše strani in da se ni hotelo zagotoviti doslej brezpravnemu ljubljanskemu prebivalstvu v občinskem svetu primerne zastopstva, sem se oglašil k besedi. Protestujem v imenu tistih, ki ostanejo brez svojega interesnega zastopstva, v imenu tistih brezpravnih slojev, ki so bili in ostanejo brez pravic, proti tem izpremembam, poudarjajoč, da tak volilni red, kakor je predložen in kakor bo sklenjen danes, ne odgovarja členu XI. državnega občinskega okvirnega zakona z dne 15. marca 1862! (Zivahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič hat das Wort.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Tudi jaz ne bom veliko časa zase zahteval, temveč bom le na kratko odgovoril na neka izvajanja, ki smo jih čuli od gospodov nasprotne stranke. Jaz gotovo nimam poklica in moja naloga ni, braniti sedanje ministertvo, ali specielno ministra notranjih stvari Härdtla, ampak toliko pa moram vendar reči, da v tej zadevi je Härdtl pokazal veliko več spoštovanja do deželne avtonomije, kakor pa kolega gospod dr. Tavčar. Med tem, ko minister Härdtl stoji na stališču, da mora zakonski načrt predložiti v Najvišje potrjenje, v kolikor ni v protislovju s temeljnimi načeli državne postave, je gospod tovariš dr. Tavčar mnenja in naravnost pozivlja ministra, naj bi nekaj oktroiral, kar deželni zbor neče. Tudi tisti pasus v dopisu, s katerim se je vrnil deželnemu odboru ljubljanski statut, razlagam jaz popolnoma drugače, kot dr. Tavčar, in mislim, da besedilo dopisa govori za mojo razlago. Minister pravzaprav ni mogel drugače

storiti, kakor je storil, ker je s tem le pokazal spoštovanje do deželne avtonomije, ker ni sam odločil, ali naj se zahtevane premembe predloži deželnemu zboru ali ne, ampak je popolnoma prepustil deželnemu odboru, da on razsodi, kaj ima v zadevi storiti. Deželni odbor ni odvisen od nobenega ministra, ampak je odgovoren izključno samo deželnemu zboru. Na to stališče se je postavil minister Härdtl in to stališče je v smislu deželne avtonomije pravilno, med tem ko je stališče gospoda tovariša dr. Tavčarja v kričečem protislovju s to avtonomijo. V meritornem oziru je poglavitni ugovor dr. Tavčarja, da se mu število volilnih razredov zdi premajhno. Jaz ne vem, zakaj bi ravno od števila volilnih razredov bilo odvisno, ali je novi volilni red za Ljubljano umesten ali ne. Meni se zdi, da umestnost ni odvisna od števila, ampak od konstrukcije volilnih razredov in tu ne čujem nobenega stvarnega ugovora. Vi imate en I. volilni razred, pri katerem bo najnižji davkoplačevalec, ki je še vanj uvrščen, plačal okroglo 30 K direktnega, dokladam podvrženega državnega davka, kar z doklado vred že znaša precejšnjo vsoto. To je davkoplačevalec, kakeršnemu morate že prisoditi volilno pravico v prvem razredu. Vsekako je gotovo, da ima večjo pravico do uvrščenja v prvi volilni razred, kakor pa jo imajo tisti, ki ne plačajo prav nobene občinske doklade, a danes volijo v prvem razredu.

Gospoda, kar se tiče zahtevane izpremembe v finančnem oziru glede doklad, moram reči, da mi je izprememba, katero moramo danes skleniti, jako nesimpatična. Mi vsi, vsa naša stranka, bi silno radi doklade diferencirali, tudi deželne, ali finančni minister se je tudi glede diferenciranja deželnih doklad postavil odločno na stališče, da diferenciranja kratkoma ne dovoli, in tako stojimo pred alternativo, da ali ustrezemo želji finančnega ministerstva in omogočimo, da pridejo najširši sloji do volilne pravice, da pride Ljubljana do modernega volilnega prava, ali pa da vržemo vso stvar v koš. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Glejte, da pride drug finančni minister!«) Ja, gospod tovariš dr. Triller, nihče si ne želi bolj, kakor jaz, drugega finančnega ministra, ampak ta moja vroča želja je doslej še ostala neizpolnjena, — brez moje krivde, pač pa mogoče po krivdi ljudi, ki stojte Vam bližje nego pa nam (Veselost na levi. — Heiterkeit links. Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Kdo so pa ti ljudje?«) Kogar srbi, naj se praska, jaz se ne bom vtikal v to stvar. —

Torej mi se moramo udati, ker sicer celo stvar odložimo ad calendas graecas, in na tisoče ljubljanskih meščanov bi lahko še leta in leta čakalo na volilno pravico. Mi stojimo

na tem stališču, da nam je malum minus še vedno ljubši, kakor da sploh nič ne dosežemo, in zaradi tega ugodimo zahtevi finančnega ministra; če pa pride drug finančni minister, ki bo prijatelj diferenciranja doklad, bomo pa novi statut lahko ravnotako v najlepši slogi izpremenili, kakor izpreminjamo sedaj stari in bomo gledali, da dosežemo s pomočjo novega finančnega ministra sankcijo te določbe.

Torej, gospodje, toliko o stvari sami. Gospod tovariš dr. Triller se je pa v svojih izvajanjih pečal tudi z mojo osebo, in tu moram žal reči, da se meni nikdar ne dopade, če se osebe vlačijo v stvarne razprave. Gospod kolega dr. Triller je rekel, da sem v prejšnjem svojem govoru napadel cel sodni stan. To ni res. Stanu kot takega nisem napadel, pač pa je gospod tovariš dr. Triller in sicer na jako nelep način napadel cel duhovski stan. (Klici na levi: — Rufe links: »Tako je!«) Jaz sem le rekel, da nekateri sodniki, o katerih bom še znabiti govoril, zlorablajo svojo uradno oblast v politične namene, in to so fakta, katera, kadar bodo prišla v razgovor, dotičnim osebam ne bodo služila v čast in korist. Hvala Bogu, da je samo jako malo takih ljudi in da je ogromna večina kranjskih sodnikov taka, da se jim lahko vsa čast izkaže. So pa izjeme, in te izjeme primerno stigmatizirati, to je naša dolžnost kot zastopnikov ljudstva. (Pritrjevanje na levi in ugovori v središču. — Zustimmung links und Widerspruch im Zentrum.) Ja, gospodje, z Vaše strani se je začelo izzivanje, in torej mi boste že dovolili, da na to odgovorjam. In sedaj, gospod kolega dr. Triller, ki ste napadli cel duhovski stan, sedaj pa na dan z dokazi in povejte, kateri je tisti duhovnik, ki je zlorabil spovednico v politične namene! (Nemir in medklici v središču. — Unruhe und Zwischenrufe im Zentrum.) Ja, prosim, Vi ste začeli napadati in torej morate tudi prvi začeti z dokazovanjem. (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: »Pa povejte Vi imena!«) Kedaj jih bomo povedali, je zgolj naša stvar. Vi pa, ki ste napadli pavšalno ves duhovski stan, ste dolžni, predložiti nemudoma dokaze — kar se pa ne bo zgodilo, ker jih nimate. — Bilo je pa zelo neplemenito, da je gospod tovariš dr. Triller mojim besedam podtikal katerokoli osebno čustvovanje. To, kar je imel on v mislih, o tem se mi niti ni sanjalo. Svoje osebe jaz nikdar ne tlačim v take zadeve in torej je to Vaše sumničenje popolnoma neutemeljeno. Vi ste bili tedaj zastopnik nasprotne stranke in ste danes odkrito priznali, da je moja osebna čast nedotaknjena izšla iz dotične zadeve. Kakor hitro ste eno omenili, je bila Vaša dolžnost, da ste pristavili tudi drugo. To je bilo prav, ni pa bilo prav, da ste sploh stvar omenili. Jaz sem že večkrat poudaril in storim to še enkrat, da

osebna čutila pri meni ne igrajo v politiki absolutno nobene vloge. Kar sem rekel glede sodnikov, le nekaterih, ne vseh, pri tem ostanim in z dotičnimi slučajji se utegnem tudi še temeljiteje pečati; rečem pa takoj, večina slučajev je takih, da dotičnikov osebno niti ne poznam, temveč imam na podlagi sodnih aktov samo zapisana gotova dejstva. Sicer pa utegnem, kakor rečeno, imeti še priliko o tem govoriti in o komurkoli bom govoril, ta Vam ne bo hvaležen za to, da ste nas izzvali, da smo morali o njem govoriti.

S tem sem povedal, kar sem hotel povedati v tej debati. Stvarnih argumentov od nasprotne strani pravzaprav ni bilo. Samo na nek formalen ugovor bi še odgovoril. Gospod tovariš dr. Tavčar in, če se ne motim, tudi gospod tovariš dr. Triller sta poudarjala, da bi morali mi tukaj v deželni zbor ali v odseku vzeti v pretres spomenico mestne občine ljubljanske, in če se ne motim, je gospod tovariš dr. Triller imenoval naše postopanje, ker nečemo vpoštevati pomislekov mestne občine ljubljanske, naravnost neparlamentarno (posl. Triller: „Ne, tega nisem rekel!“) Oba gospoda sta se v tem oziru tudi sklicevala na nek sklep deželnega zbora. Gospoda moja, deželni zbor ni nikdar izrekel želje, da on kot deželni zbor bi rad izvedel želje občinskega zastopa ljubljanskega. Eklatanten dokaz je to, da se je načrt štatuta sklenil, ne da bi se poprej zaslislale želje mestne občine. Pač pa smo imeli priliko slišati mnenje mestne občine ljubljanske, namreč po izvoljenih poslancih mesta ljubljanskega. Ti so temeljito povedali mnenje, mi smo imeli priliko uvaževati to mnenje in smo potem stvar rešili po svojem najboljšem prepričanju. Tisti predlog, katerega sem jaz stavil, je bil, kakor se spominjam, stavljen potem, ko je bil štatut že sprejet, in sicer se v njem pozivlje deželni odbor, da naj mestno občino povabi, oddati o načrtu štatuta svoje mnenje, in da naj deželni odbor tisto mnenje predloži s svojim poročilom vred vladi, ko jej bo predložil načrt štatuta v svrhu sankcioniranja. Tedanja moja resolucija, stavljen dne 26. januarja 1910, se je glasila (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da preden predloži sklepe deželnega zbora o izpremembi občinskega reda in občinskega volilnega reda ljubljanskega v Najvišje potrjenje, povabi mestno občino ljubljansko, naj poda o teh sklepih tekom prekluzivnega roka dveh mesecev svoje mnenje.

Ako se mestna občina odzove temu vabilu, naj priloži njeno izjavo deželni odbor svojemu poročilu, s kojim predloži sklepe deželnega zbora v Najvišje potrjenje.“

To se je zgodilo, in vrhovni faktor v državi ima pred seboj sklepe deželnega zbora

in tudi mnenje bivšega občinskega sveta mesta ljubljanskega. Če hoče vlada morda zaslišati tudi vladnega komisarja, prosto jej, mi od naše strani nimamo ničesar proti temu. Ako je pa minister za notranje zadeve poudarjal, da gospod deželni predsednik ni nič ugovarjal zoper naš tukaj sklenjeni načrt mestnega štatuta, potem moram reči, da je to postopanje gospoda deželnega predsednika popolnoma korektno, ker je njegova dolžnost, spoštovati avtonomijo deželnega zbora in ker, ako to stori, izvršuje le svojo dolžnost, za kar mu bo — o tem sem prepričan — velika večina ljubljanskih prebivalcev in deloma tudi takih, ki bodo z Vami volili, hvaležna, ker je on s tem primogel, da pridejo tisoči do volilne pravice, ki je sedaj nimajo.

Naša stranka bo seveda glasovala za izpremembe mestnega štatuta, kakor jih predlaga deželni odbor. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Novak hat das Wort.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Vzlic pozivu gospoda poslanca dr. Šusteršiča, da naj odložim svoj poslanski mandat v tej zbornici in napravim s tem prostor klerikalnemu poslancu, izjavljam, da ne bom sledil njegovemu povabilu in da mu tega veselja ne bom napravil, in sicer zato ne, ker dotičniki, ki so mi izrekli nezaupnico, niso moji volilci. Moji volilci mi pa do danes še niso izrekli nobene nezaupnice. To mi bodi dovoljeno kot reakcija na dopoldanski poziv gospoda poslanca dr. Šusteršiča.

V stvari sami pa nimam skoro nič omeniti ter se sklicujem samo na izjavo tovarišev kluba, kateremu imam čast pripadati. Le nekaj bi omenil. Gospod deželni predsednik in v delnem soglasju ž njim tudi gospod poslanec dr. Šusteršič sta rekla, da je dolžnost centralne vlade, predložiti vse, kar sklenemo tukaj, v Najvišje potrjenje. Jaz pa pravim, da ima centralna vlada tudi dolžnost čuvati, da se ne kršijo obstoječi osnovni državni zakoni. Jaz priznavam, da je avtonomija deželnega zastopstva velike važnosti, katere ne smemo nikdar prezirati, dolžnost centralne vlade pa je, da čuva nad tem, da se spolnjujejo osnovni državni zakoni. V dosedanjem njenem postopanju pa vidim kršenje državnih osnovnih zakonov, in sicer večkratno. Deželne, oziroma centralne vlade dolžnost bi bila, konštatairati, da se je državni osnovni zakon kršil, in kakor hitro je to spoznala, bi morala odkloniti pred-

ložitev v potrjenje celega zakona sploh. Dolžnost centralne vlade bi bila, poudarjati take protizakonnosti, ne pa jih kratkomalo prezreti. Jaz ne bom navajal, v čem se je kršil državni osnovni zakon, ampak se sklicujem na poročilo mestnega sveta, katerega Vi nečete vzeti resno v pretres, ker bi sicer sprejeli predlog gospoda dr. Tavčarja.

Samo še to okoliščino bi rad poudarjal. Gospod dr. Šusteršič se neprestano sklicuje na one dele prebivalstva, ki dosedaj niso imeli pravice voliti in ki jo bodo sedaj dobili. Pravica je le takrat lepa, kadar se upošteva za vse kraje, Jaz ne vem, zakaj jo hoče gospod dr. Šusteršič uveljaviti za Ljubljano, na deželi je pa neče. Zgodila se bode krivica, bodisi na deželi, bodisi v mestu.

Pod takimi okoliščinami izjavljam, da bom glasoval proti predlogu deželnega odbora in da se pridružujem izvajanjem in predlogom kolege dr. Tavčarja.

(Odobranje v središču — Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da sich niemand zum Worte meldet, so erteile ich dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort.

Poročevalec deželnega odbora dr. Pegan:

Visoka zbornica! Nisem mislil več govoriti ob koncu tako obširne generalne debate; ker se je pa od strani nekaterih gospodov predgovornikov grajal tudi deželni odbor, moram vendar nakratko reagirati na nekatere stvari.

Kar se tiče bistvenjših od ministrstva zahtevanih izprememb, moram reči, da tudi meni in mojim somišljenikom v deželnem odboru niso bile simpatične, ampak če bi jih ne bili hoteli semkaj predložiti, bi bili s tem pokopali celi statut, kakor smo ga dne 26. januarja sprejeli, in vse naše delo je bilo potem zastonj. Vprašanje je bilo za nas le to-le: Ali napravimo več škode, če tilnika ne uklonimo ali pa če ga uklonimo? Če ga uklonimo, dosežemo vsaj nekaj, če ga ne uklonimo, ne dosežemo sploh ničesar, in ker je gospod tovariš dr. Triller rekel, da utegne enkrat priti drug finančni minister, pravim jaz, da nastopi takrat za nas čas, ko pridemo lahko s predlogom zaradi izpremembe § 40, oziroma § 81 občinskega reda.

Stvarna pomisleka proti predlogi deželnega odbora sta bila izražena samo še dva. Eden od gospoda tovariša dr. Tavčarja. Gospod tovariš dr. Tavčar pravi, da je v dopisu

vlade grajanih več točk svojčas sprejetega načrta, ki so po njegovih mislih bistvenega pomena in katerih deželni odbor ne bi smel na podlagi „lex Lampe“ korigirati. Rekel je tudi, da velja „lex Lampe“ le za izvanparlamentarni čas. Kolikor jaz vem, je pomen te „lex Lampe“ ta, da tam, kjer se gre za malenkostne, nebistvene stvari, ni treba delati troškov z razmnoževanjem poročil za zbornico, kajti da je n. pr. v besedici „nicht“ izpadla črka „c“, to čitati, mislim, pač nikogar ne bo posebno zabavalo. To so malenkosti, s katerimi ne kaže deželnega zbora mučiti in mu jemati dragega časa. To je bil namen tiste „lex Lampe“, in sicer ne samo za izvanparlamentarni čas, ampak sploh glede vseh zakonov, ki jih sklene zbornica. Besedilo dotičnega sklepa je popolnoma jasno in ne najdem v njem absolutno nobene izjeme glede kateregakoli zakona, ali kake omejitve na izvenparlamentarno dobo.

Kar se pa tiče pomisleka, da so bile stvari, ki so se v deželnem odboru korigirale, bistvenega značaja, v tem sva si pa z gospodom tovarišem dr. Tavčarjem ravno nasprotnega mišljenja; sicer je pa bila njemu prilika dana, v generalni debati spraviti dotične točke v razgovor. (Poslanec dr. Tavčar: „Sem stavil konkretni predlog!“) Pri generalni debati se ni stavil noben tak predlog. Glede resolucije gospoda tovariša dr. Šusteršiča, na katero se je gospod dr. Tavčar tudi skliceval, bi se pa jaz poleg tega, kar je že gospod tovariš dr. Šusteršič povedal, skliceval na svoječasnou temeljevanje resolucije po gospodu predlagatelju dr. Šusteršiču samem, in če bi že besedilo resolucije res bilo nejasno, je pa besedilo motivacije tako, da popolnoma izključuje vsak dvom o tem, da absolutno ni potrebno, mnenje občinskega sveta ljubljanskega še enkrat predložiti deželnemu zboru. Če bi se hotelo tako praktimirati, bi se s tem reklo, da je mestni občinski svet korporacija, ki stoji nad deželnim zborom. Deželni zbor je pa s sprejetjem resolucije gospoda tovariša dr. Šusteršiča čisto jasno izrekel le to, da naj ministrstvo dobi priliko, izvedeti mnenje mestne občine ljubljanske. To mnenje je občina podala, deželni odbor je predložil to mnenje s svojim poročilom in načrtom statuta vred osrednji vladi in s tem je bilo popolnoma ugodeno intencijam deželnega zbora. Vsi ti pomisleki torej ne drže, kar mora gospod tovariš dr. Tavčar, ki je tudi prebral dotično poročilo deželnega odbora, če je objektivni, sam priznati.

Končno bi samo še glede drugega pomisleka, izrečenega od gospoda zastopnika socialnodemokratske stranke tovariša Gangla, da se v predležem načrtu ljubljanskega statuta ne varuje interesno zastopstvo doslej brezpravnih strank, omenil, da je ž njim prišel nekoliko „ex post“, ker danes sploh ni dana

več prilika, razpravljati o tem interesnem zastopstvu. Sicer bi ga pa opozoril še na člen XI. državnega okvirnega občinskega zakona, kateri člen XI. gotovo noče varovati tistih mas, ki jih hoče varovati gospod Gangl, marveč se ozira „auf die Sicherstellung der Interessen der Höherbesteuerten“.

Na podlagi tega kratkega svojega poročila predlagam prehod v specialno razpravo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Berichtstatter beantragt den Übergang in die Spezialdebatte. Die Herren, welche diesem Antrage zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Ich ersuche daher den Herrn Berichtstatter die Spezialdebatte einzuleiten.

Poročevalec dr. Pegan:

Predlagam glede občinskega reda, da se sprejme § 40. v tej obliki, kakor je od deželnega odbora predložen.

(Obvelja — Angenommen.)

Predlagam, da se § 81. občinskega reda sprejme.

(Obvelja — Angenommen.)

Dalje predlagam, da se § 48. načrta za volilni red sprejme s tem besedilom, kakor je tiskano v prilogi 258.

(Obvelja — Angenommen.)

Končno še predlagam, da se sprejme predloga deželnega odbora v celoti.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Berichtstatter beantragt die dritte Lesung. Ich bitte die Herren, welche der Vorlage des Landesausschusses in dritter Lesung zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Die Vorlage des Landesausschusses ist auch in dritter Lesung angenommen und hiemit dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Wir kommen nun zum letzten Punkte der Tagesordnung, das ist:

28. Priloga 259. — Poročilo deželnega odbora glede ustanovitve posebnega zavarovalnega zaklada za deželna poslopja.

28. Beilage 259. — Bericht des Landesausschusses, betreffend die Errichtung eines besonderen Versicherungsfonds für die landwirtschaftlichen Gebäude.

Ich weise diesen Gegenstand dem Finanzausschusse zu.

Und nun, bevor wir zur Behandlung der heute überreichten Dringlichkeitsanträge übergehen, unterbreche ich die Sitzung auf 10 Minuten.

Seja prestane ob 5. uri 35 minut popoldne in se nadaljuje ob 5. uri 57 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 35 Minuten nachmittags unterbrochen und um 5 Uhr 57 Minuten nachmittags wieder aufgenommen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Ich eröffne neuerlich die Sitzung und wir schreiten nun zur Behandlung der Dringlichkeitsanträge. Zuerst kommt der Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Triller und Gen., betreffend die Nichtbestätigung der Wahl des Herrn Ivan Hribar zum Bürgermeister von Laibach.

Ich erteile dem Herrn Antragsteller Dr. Triller das Wort, ersuche ihn jedoch, sich nur auf die Begründung der Dringlichkeit zu beschränken.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Stvar, katero ima za predmet moj nujni predlog, se je danes v tej zbornici že na dolgo in široko razpravljala. Naziranje raznih gospodov tovarišev mi je znano in vsled tega ne bom prav nobenega Sisifovega dela več opravljal s tem, da bi Vas mučil z dolgim govorom. Če se gospodom od večine zdi primerno, da se — exempli gratia — gospod tovariš dr. Krek, ki igra na Dunaju vlogo Petra Amienskega v križarski vojski zoper vlado, danes obeša na zlatotkan frak zastopnika iste vlade v naši deželi, je to njihova stvar in jaz sem prepričan, da bo ta doslednost prav mogočno učvrstila njihovo opozicijsko stališče na Dunaju. Pa o tem ne bom govoril, le nekaj drugega je treba, da se tu naglasi. Gospod zastopnik c. kr. deželne vlade je interpretiral danes § 87. obstoječega mestnega statuta na tak način, da mi k temu nikakor molčati ne moremo; zdi se nam marveč kar najnujnejše potrebno, da se ta interpretacija spravi hitro iz sveta. Gospod tovariš dr. Šusteršič je sicer rekel, da je interpretacija dotične določbe juridična in ne politična stvar, jaz pa sem še danes mnenja, da je parlament prvi poklicani faktor za interpretacijo lastnih zakonov in da je dolžnost njegova dvigniti svoj glas zoper vsako napačno interpretacijo. Gospod deželni predsednik

je rekel, da tisti rok štirih tednov, v katerem je po § 87. obč. reda za deželno stolno mesto Ljubljana razpisati novo volitev, prične teči šele potem, ko je od dne razpusta efektivno potekel štiritedenski prizivni rok. Ta interpretacija, gospoda moja, je popolnoma napačna. Brez dvombe je, da je imel za priziv zoper razpust pravico edino le občinski svet. § 87. obč. reda za Ljubljano jasno določa, da sme občinski svet po razpustu imeti samo še eno sejo v ta namen, da sklepa o tem, ali se o razpustu pritoži ali ne. Občinski svet ljubljanski je že dne 1. septembra to sejo imel in sklenil, da se ne pritoži proti razpustu; o tem je obvestil vlado in s tem je bila konsumirana vsaka pravica do rekurza formalno in efektivno. Dolžnost gospoda deželnega predsednika je potemtakem bila, razpisati v roku štirih tednov po dotični seji občinskega sveta nove volitve. Jaz pribijem, da tega ni storil in da je s tem kršil zakon; jaz nadalje pribijem, da danes zastopnik vlade na še bolj nemogoč način interpretira zakonito določbo, kajti rekel je, da bo v štirih tednih po 28. septembru šele uvedel postopanje glede novih volitev. Quod non! § 87. občinskega reda za Ljubljano govori, da se ima nova volitev razpisati v štirih tednih potem, ko je ukaz o razpustu stopil v pravno moč. Tedaj posito, sed non concesso, da bi moja interpretacija glede rokane bila pravilna, potem je še vedno dolžnost vlade, da štiri tedne po 28. septembru novo volitev razpiše, ne pa šele uvede kake priprave.

Gospoda moja, če uvidevate, da je ta moja interpretacija pravilna, potem morate glasovati za moj nujni predlog, ali vsaj za tretji del mojega nujnega predloga, ki se glasi v celoti (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželni zbor vojvodine Kranjske videva v dejstvu, da c. kr. vlada ni predložila Njegovemu Veličanstvu v potrditev soglasne zopetne izvolitve državnega poslanca Ivana Hribarja županom deželnega stolnega mesta, to pa vzlic temu, da je bil imenovan že petkrat zaporedoma potrjen in da c. kr. vlada za svoj predlog nepotrditve ni mogla navesti doslej prav nobenega stvarnega razloga, — eklatantno kršenje zakonito zajamčene občinske avtonomije, nič manj pa tudi s parlamentarnimi načeli v občeh in z državnimi osnovnimi zakoni posebej nezdržljiv in zategadelj naravnost protizakonit poskus discipliniranja opozicijskega državnega poslanca.

2. Deželni zbor vsled tega izreka zlasti c. kr. deželni vladi kranjski, ki je dala s svojim poročilom inicijativo za predlog nepotrditve, svoje popolno nezaupanje ter obsoja tudi kar najstrožje razpust občinskega

sveta ljubljanskega, za kateri pri danih okoliščinah nikakor še ni bilo povoda, ker je izvoljenec izjavil, da sprejme zopetno izvolitev le za slučaj, da bo vendarle deležna Najvišjega potrdila.

3. Deželni zbor pozivlja c. kr. deželno vlado, da razpiše nove volitve v občinski svet ljubljanski točno in strogo v roku, določenem v § 87., zadnji odstavek mestnega statuta ljubljanskega.

4. Deželnemu odboru se naroča, da sporoči ta sklep c. kr. ministerskemu predsedstvu, c. kr. ministerstvu za notranje zadeve in c. kr. deželni vladi kranjski.

5. Temu predlogu, ki ga je odkazati ustavnemu odseku, se prizna nujnost po smislu § 22. poslovnika.

V Ljubljani, dne 5. oktobra 1910.

Dr. Triller l. r.

Dr. Tavčar l. r. Pirc l. r. Supančič l. r. Višnikar l. r. Gangl l. r. Dr. Novak l. r. Dr. Vilfan l. r.“

Če pa v tem hipu pokopljete moj nujni predlog, potem, moja gospoda, smo lahko v tej zbornici pripravljani še na druga in neprijetnejša presenečenja od strani vlade.

Prosim, da pritrdite mojemu predlogu. (Odobranje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Bezüglich der Behandlung von Dringlichkeitsanträgen sagt der § 22 der G.-O. im dritten Absatz (bere — liest):

„Erklärt sich der Landtag für die Dringlichkeit, so hat der Vorsitzende den Antrag sofort dem zuständigen Ausschusse zuzuweisen; erforderlichenfalls wird nach dem Beschlusse des Landtages zu diesem Zwecke sofort ein Sonderausschuß gewählt. Der Ausschuß hat in der ersten nachfolgenden Sitzung mündlich seinen Bericht zu erstatten. Wird hingegen vom Hause die Dringlichkeit abgelehnt, so ist der Antrag nach § 24 dieser Geschäftsordnung zu behandeln“ —

welcher lautet (bere — liest):

„Jeden Beratungsgegenstand muß der Landeshauptmann einem Ausschusse zur Vorberatung übergeben. Der Landtag kann aber beschließen, daß über eine Vorlage des Landesausschusses, ohne daß dieselbe einem anderen Ausschusse zur Vorberatung zugewiesen wurde, verhandelt wird. Über eine derartige Vorlage berichtet der Referent des Landesausschusses, in dessen Referat dieselbe gehört“.

Nachdem eine Debatte über die Dringlichkeit unzulässig ist, so werden wir sofort über die Dringlichkeit abstimmen. Ich bitte die Herren, welche für die dringliche Behandlung

des Antrages Dr. Triller stimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Die Dringlichkeit ist abgelehnt.

In formeller Beziehung beantragte der Herr Antragsteller die Zuweisung seines Antrages an den Verfassungsausschuß. Ich werde denselben daher als selbständigen Antrag dem Verfassungsausschusse zuweisen.

Wir kommen nun zum zweiten Dringlichkeitsantrage, u. z. w. des Herrn Abgeordneten Dr. Novak und Genossen, bezüglich der Fleischsteuerung. Ich erteile dem Herrn Antragsteller das Wort.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Predlog moj ni partajične vsebine, marveč se dotika življenskega vprašanja vseh slojev prebivalstva, tedaj tudi življenskega vprašanja tistih slojev, kateri po svojem mišljenju pripadajo S. L. S. Gre se za neznosno draginjo, katera vlada, kakor drugod tudi v naši kranjski deželi in kateri draginji je po mojem mnenju po možnosti odpomoči dolžnost deželnega odbora in deželnega zbora samega. Gre se predvsem za draginjo mesa in o tej draginji govoriti bi se reklo toliko, kakor vodo v morje nositi. Da je stvar res nujna, gospoda moja, je evidentno, ker se tiče življenskega vprašanja vseh slojev, kateri ječe pod to neznosno draginjo.

Če gospodje uvidite, da v resnici ta draginja obstoji in zadene tudi tiste sloje, katere Vi zastopate, tedaj boste vsi glasovali za moj nujni predlog, ki se glasi takole (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželni zbor kranjski pozivlja c. kr. vlado, da spričo neznosni draginji mesa odpre južne meje za uvoz klavne živine oziroma zapre mejo proti Nemčiji za izvoz živine, dokler se pa to ne zgodi, naj dopusti prosti in neomejeni uvoz zdravega južnoameriškega mesa, ki naj bo oproščeno uvozne carine.

2. Temu predlogu se prizna nujnost po smislu § 22 posl.

V Ljubljani, dne 5. oktobra 1910.

Dr. Fran Novak l. r.

Fil. Supančič l. r. Dr. Janko Vilfan l. r. Josip Turk l. r. Dr. Triller l. r. Dr. Ivan Tavčar l. r. Fr. Višnikar l. r. Ciril Pirc l. r.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Herren, welche dem Antrage Dr. Novak die Dringlichkeit zusprechen wollen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Es ist die Minderheit, die Dringlichkeit erscheint abgelehnt. Ich werde den Antrag dem Verwaltungsausschusse zuweisen.

Wir kommen nun zum dritten Dringlichkeitsantrage des Herrn Abgeordneten Dr. Zajec, betreffend die Reorganisation des Landessanitätsrates. (Glej „Dodatek“ II. — Siehe „Anhang“ II.) Ich ersuche den Herrn Antragsteller, das Wort zu ergreifen.

Poslanec dr. Zajec:

Visoka zbornica! Pred nekako poldrugim letom je osrednja vlada reorganizirala najvišji zdravstveni svet. Imela je za to jako tehtne in važne razloge. Najvažnejši razlogi so bili pač ti-le: Prvi razlog je silni razvoj medicinske vede in specializiranje raznih zdravniških strok. Zaraditega je bilo nujno potrebno, da specializiranje zdravniških ved dobi v tej korporaciji zadostno zastopstvo. Drugi razlog so bili zdravstveni interesi, in sicer zdravstveni interesi vseh avstrijskih kronovin, in takrat je pri reorganizaciji najvišjega zdravstvenega sveta ministrstvo za notranje zadeve reklo, da se hoče pri izvršitvi reorganizacije najvišjega zdravstvenega sveta ozirati na interese posameznih avstrijskih kronovin. Tretji razlog je bil ozir na praktične zdravnike. Mi imamo sedaj silno veliko praktičnih zdravnikov, ki se intenzivno bavijo z ljudsko higijeno in ki so si nabrali veliko izkušenj, tako da so že zaraditega poklicani, da sodelujejo v najvišji zdravstveni organizaciji. Ko se je ta reorganizacija izvedla, se je zgodila ravno onim deželam, kjer stanujejo Slovenci in Jugoslovani sploh, očitna krivica. Vidi se, da niti enega Slovenca ni v najvišjem zdravstvenem svetu. Zaradi tega sem stavlil svojčas pri vladi tozadevno vprašanje, ki pa danes še ni dala nobenega odgovora. Vsled tega sem danes spravil to vprašanje zopet v razgovor v tej visoki zbornici ter pričakujem, da se bo vlada sedaj odzvala ter nam dala odgovor na stavljen vprašanje. Ravnotako kakor reorganizacija najvišjega zdravstvenega sveta, je brezdvomno velikega pomena, da se reorganizira tudi deželni zdravstveni svet, ki se naslanja na zdravstveni zakon iz leta 1870. Gospoda moja, koliko se je v tem času že izpremenilo glede medicine, glede zdravstva, glede javne higijene sploh, o tem bi bilo odveč razmotrivati. Istotako je jasno, da so se tekom dolgih 40 let specializirale najvažnejše stroke medicine, opozarjam na bakteriologijo in na epidemiologijo, ki so za zdravstvo eminentne važnosti, in da je sedaj položaj tak, da v taki važni organizaciji, kakor je c. kr. deželni zdravstveni svet, nimamo niti

enega strokovnjaka, ki bi zastopal tako važne stroke.

Gospoda moja! Poudaril sem že prej, da se naslanja deželni zdravstveni svet na zakon iz leta 1870. Ta zakon je že samposebi jako zastarel, če pa pomislimo, da deželni zdravstveni svet ni izveden niti v tem obsegu, kakor je obsežen v zakonu iz leta 1870., potem je zdravstveni svet še bolj zastarel, kakor pa zakon sam. Že iz tega razloga je silno nujno, da se reorganizira zdravstveni svet, kolikor je pač mogoče na podlagi postave iz leta 1870.

Pa še en drug razlog je, gospoda moja, ki nam nujno veleva, da apeliramo na vlado, da izvrši potrebno reorganizacijo. Ta razlog tiči v narodnostni strukturi vojvodine kranjske. Doslej je vlava redno imenovala v zdravstveni svet, če se oziramo na narodnostne momente, može, ki so po večini pripadali nemški narodnosti. Imenovala je 3 Nemce in samo 1 Slovenca. Vlada se je vedno izgovarjala ravno na prej citirani zakon in je rekla, da je dolžnost vlade imenovati v zdravstveni svet one zdravnike, ki zastopajo različne stroke medicine. Deloma je imela vlada prav v tem izgovoru, ali popolnoma prav pa vendar ne, ker če imenuje vlada ginekologa in okulista je popolnoma pravilno, in mi nimamo nobenega razloga, iz katerega bi mogli nasprotovati temu. Če so v deželi kranjski ravno Nemci ti primariji, potem mi ne moremo na stvari nič izpremeniti. Ali gre se za tretjega zdravnika, ki ni noben specialist. Ako se oziramo na tega zdravnika, potem imamo v naši deželi najmanj 40 zdravnikov — Slovencev, ki so ravnotako kvalificirani, kakor zdravnik, ki je našel milost v očeh naše vlade, in potem moram reči, da pri tem ni bila merodajna specialna izobrazba, ampak samo narodnost dotičnega gospoda.

Po zakonu iz leta 1870., kakor sem ga že prej citiral, ima vlada pravico, imenovati najmanj šest članov v deželni zdravstveni svet, če pravilno interpretiramo ta zakon iz leta 1870., a dosedaj je imenovala samo štiri člane. Že v tem oziru je vladi dana možnost, da poviša število od vlade imenovanih članov, in s tem ji je dana možnost, da dá zastopstvo onim važnim strokam zdravstva, ki dosedaj niso bile zastopane v deželnem zdravstvenem svetu. Dana bo pa deželni vladi tudi prilika, da popravi krivico, ki jo je prizadevala slovenskemu narodu s tem, da je vzela večino izmed zdravnikov nemške narodnosti in imenovala samo enega slovenskega zdravnika, dana ji bo prilika, da popravi krivico, ki jo je v tem oziru delala slovenskim zdravnikom. Če se vlada pri novem imenovanju pravično ozira na narodnost, bo potem v deželnem zdravstvenem svetu šest od vlade imenovanih članov, od katerih bodo pripadali trije nemški, trije pa slovenski narodnosti. Ker ima deželni odbor pra-

vico imenovati tudi dva člana, se bodo potem razmere v tej korporaciji bistveno izpremenile, ker bo potem deželni zdravstveni svet štel pet slovenskih zdravnikov. Potem bodo v tem oziru razmere v deželnem zdravstvenem svetu kranjskem ozdravljene, kakor so ozdravljene razmere v vseh zastopih te vojvodine, in potem bodo za vse večne čase preprečeni dogodki, kakor so se dogodili v seji dne 28. septembra t. l. Gospoda moja, v tej seji se je slovenskemu ljudstvu prizadejala krivica najhujše vrste. Slovenski člani so namreč predlagali, za kar imajo gotovo pravico, da bodi zapisnik sej pisan v slovenščini, in predsednik je, naslanjaje se na nemško večino, oziroma na večino, ki jo ima brezpogojno za seboj, ex praesidio odklonil, da bi se o tem predlogu sploh razpravljalo in glasovalo. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Čujte, čujte!«) In sedaj, da to vprašanje, oziroma ta nastop in to dejanje pravilno in primerno ocenimo, si moramo biti na jasnem o avtonomiji c. kr. deželnega zdravstvenega sveta. Deželni zdravstveni svet ima v gotovem pogledu brez dvoma svojo avtonomijo. To dokazuje dejstvo, da sta predsednik in podpredsednik izvoljena od članov zdravstvenega sveta. Ta predsednik in podpredsednik imata pravico in dolžnost predsedovati sejam, voditi razprave, sprejemati predloge in jih dajati na glasovanje. To je eno, in zaradi tega je čisto jasno, da je sedanji predsednik zdravstvenega sveta za svoje dejanje, katero je izvršil in ki pomeni nečuveno žaljenje slovenskega ljudstva, odgovoren zdravstvenemu svetu in pa javnosti. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Narodnonapredni stranki!«) Jaz bi seveda tudi odločno protestiral, če bi hotel vodo izpeljati na popolnoma drug mlin in hotel iskati krivca tam, kjer ga ni, ampak ga moramo iskati tam, kjer faktično sedi. To je stališče, katero moramo zavzemati z ozirom na avtonomijo c. kr. deželnega zdravstvenega sveta. Pa še en drug razlog je, ki govori za avtonomijo c. kr. deželnega zdravstvenega sveta, in ta je, da ima pravico nasvetovati in staviti predloge, da ima pravico »Iniziativ-anträge zu stellen«. Torej v tem oziru ni nobenega dvoma, da nimamo prav nobenega sredstva, da bi prisilili predsednika c. kr. deželnega zdravstvenega sveta, da bi popravil krivice, ki jih je storil slovenskemu ljudstvu. To je seveda v rokah deželnega zdravstvenega sveta, v katerem je pa položaj tak, da ima nemška narodnost večino. Nam se gre torej za to, da deželna vlada reorganizira deželni zdravstveni svet, in da nastanejo v njem zopet normalne razmere tudi v narodnem oziru. Gospoda moja, nobenega dvoma ni, da je organizem deželnega zdravstvenega sveta, kakoršen je sedaj, bolan, in da je v javnem interesu slovenskega ljudstva, da ozdravimo ta orga-

nizem. Zato prosim, da glasujete za nujnost mojega predloga.

V formalnem oziru pa predlagam da se predlog izroči upravnemu odseku, ki naj o njem poroča v osmih dneh. (Odobrovanje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich bitte nun über die Dringlichkeit abzustimmen und ich ersuche die Herren, welche derselben zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Dringlichkeit ist angenommen. Dem Wunsche des Herrn Antragstellers gemäß, daß sein Dringlichkeitsantrag an den Verwaltungsausschuß abgetreten werde, welcher darüber in acht Tagen zu referieren hat, werde ich den Antrag dem Verwaltungsausschusse zuweisen.

Wir kommen nun zum vierten Dringlichkeitsantrage des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen, betreffend die Elementar- und Engerlingschäden. (Glej „Dodatek“ III. — Siehe „Anhang“ III.)

Ich ersuche den Herrn Antragsteller, das Wort zu ergreifen.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica!

Splošno je znano, da je letos zadela nesreča našo deželo, in da so mnogi okraj silno prizadeti po škodi, katero je povzročil črv po njivah in travnikih. Splošno je tudi znano, da so se tudi vsa živila zelo podražila in da je zlasti meso doseglo neverjetno visoke cene. Pred kratkim se je naglašalo, da bi se vpe-ljalo k nam argentinsko meso. Jaz se ne vtikam v to stvar, in rečem samo: dober apetit k argentinskemu mesu. Če pa hočemo draginjo res omejiti in dati tudi mestnim prebivalcem ceno meso, potem podpirajmo našega kmeta! Če bo imel naš kmet dovolj pridelkov in dovolj živine, potem bodo tudi mesta ceneje živila. Zato pa predlagam, da se moj nujni predlog odkaže finančnemu odseku, ki naj o njem poroča v 8 dneh.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir haben über die Dringlichkeit abzustimmen und ich ersuche die Herren, welche dem Antrage Dr. Lampe dieselbe zusprechen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Die Dringlichkeit ist angenommen und nun kommen wir zum fünften und letzten Dringlichkeitsantrage der Herren Abgeordneten Matjašič, Dular, Hladnik, Perhavec, Ravnikar, Dr. Žitnik und Genossen, betreffend die Elementarschäden an Weingärten. (Glej „Dodatek“ IV. — Siehe „Anhang“ IV.)

Ich bitte den Herrn Abgeordneten Matjašič, das Wort zu ergreifen.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica!

Kakor je splošno znano, je vinogradništvo letos grozno prizadeto vsled peronospore in vsled toče, prizadeto tako, da je kar obžalovati, kdor je to videl.

Vinogradniki so tako prizadeti, da letos nekateri nimajo pričakovati čisto nobenega pridelka, nekateri pa jako malo, komaj 2, 3, 5 do 10 hl, kar je pa že jako veliko.

Poudarjati moram, kar sem v Beli Krajini sam videl kot rojak, da največji vinogradniki, ki imajo 4 do 5 ha vinogradov, ne bodo imeli letos nobenega pridelka. Gospoda moja, pa ne samo to, ampak kako žalostno bo tudi gospodarstvo našega vinogradnika prihodnja leta. Morda dve leti ali pa še več ne bodo imeli nobenega dohodka, kajti posledice bodo jako žalostne. Les je pokvarjen, letošnji naraščaj je popolnoma umorjen, ker bi moral biti sedaj že zrel, a je še popolnoma zelen. Gospoda moja, v tem žalostnem položaju morajo vinogradniki že danes premišljevati, s čim bodo gospodarili, s čim bodo plačali brezobrestno deželno in državno posojilo. Ne bom na dolgo govoril o tej zadevi, ker mislim, da sem že vse pojasnil, ampak samo izrekam željo, da visoka vlada odpiše državno brezobrestno posojilo in da vinogradnikom pomaga z izdatnim znižanjem cen za modro galico, za žveplo in za druge za vinogradništvo potrebne stvari.

Jaz bi visoki zbornici predlagal, da se ta moj nujni predlog izroči upravnemu odseku, ki naj o njem poroča v 8 dneh.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich bitte die Herren, welche für die Dringlichkeit des Antrages Matjašič und Genossen sowie gleichzeitig für die Zuweisung desselben an den Verwaltungsausschuß stimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Ich schreite nun zum Schlusse der Sitzung und werde, da nach der Geschäftsordnung eigentlich die Tagesordnung in der Regel 24 Stunden vor der Sitzung den Herrn Abgeordneten bekanntgegeben werden muß, was diesmal nicht möglich ist, die Tagesordnung mündlich bekanntgeben, und zwar gemäß dem zweiten Absatze des § 14, welcher lautet (bere — liest):

»Die Tagesordnung muß in der Regel 24 Stunden vor der Sitzung den Landtagsabgeordneten bekanntgemacht werden; bei aufein-

anderfolgenden Sitzungstagen gibt der Landeshauptmann am Schlusse der Sitzung die Tagesordnung für den nächsten Sitzungstag mündlich bekannt.«

Die nächste Sitzung findet morgen vormittags 10 Uhr statt, und zwar mit nachstehender Tagesordnung:

(Glej dnevni red prihodnje seja. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Damit sind die heutigen Beratungsgegenstände erschöpft und ich schließe die Sitzung.

Konec seja ob 6. uri 30 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 30 Minuten abends.

Dodatek — Anhang.

I.

Interpelacija

poslanca E. Gangla in tovarišev na gospoda deželnega predsednika barona Schwarza glede na povračilo škode, povzročene po povodnji dne 19. do 23. decembra l. 1909., katera je nastala zaradi takozvanih grabelj, ki ustavljajo po Idrijci povljeni erarični les.

Dne 14. januarja 1910 je poslanec Gangl v XIX. seji deželnega zbora stavil nujni predlog, ki je zahteval povrnitev škode, nastale zaradi takozvanih grabelj, ki ustavljajo po Idrijci povljeni erarični les. Ta povodenj je trajala od 19. do 23. decembra l. 1909. Deželni zbor je nujnosti pritrnil, ko je poslanec Gangl dokazal, da so vsem povodnjim v Idrijci krive imenovane grablje in da je pomoč nujno potrebna. Deželni zbor je bil tudi mnenja, da je država poklicana pomagati.

Škodo je takoj cenil zastopnik gozdnega erarja g. E. Fridrich. Vršili so se trije komisijski obhodi. Tudi sodnijsko se je konstatiralo, da so povodenj zakrivile erarične grablje. Tudi pri zadnji povodnji dne 21. septembra 1910 je konstatiral izvedenec g. nadinženir Žužek, da je še drugi dan, to je dne 22. septembra 1910 ob pol 12. uri dopoldne stala voda nad grabljami 1:50 m višje kakor pod grabljami, kar popolnoma dokazuje, da so edino grablje, oziroma povljenje lesa, povzročile nastalo škodo.

Manjše škode so se poravnale. Dotičnikom v škodo, ki so huje prizadeti, pa erar zadevo glede odškodnine zavlačuje do danes. Prizadeti so zlasti rudarji, ki jim je povodenj iz leta 1909. napravila škodo tudi s tem, da jim ni samo poškodovala stanovanj, pohištv in orodja, temveč jim je uničila vse pridelke, spravljene in pripravljene za živež.

Ker je dokazano, da je temu vzrok država sama, ki ima ob drugih prilikah in drugim nasproti vedno denar na razpolago, tukaj pa, kjer sama škodo povzroči, nič ne stori, vprašajo podpisani g. deželnega predsednika:

1. so li mu te razmere znane in
2. kaj hoče ukreniti, da se nemudoma zadeva reši tako, da pridejo prizadeti prebi-

valci mesta Idrije do povrnitve po povodnji povzročene škode?

V Ljubljani, 5. oktobra 1910.

E. Gangl l. r. Dr. Iv. Tavčar l. r. Fr. Višnikar l. r. Josip Turk l. r. Dr. Fran Novak l. r. Dr. Janko Vilfan l. r. Supančič l. r. Dr. Triller l. r.

II.

Nujni predlog
dr. Zajca in tovarišev.

Deželni zbor skleni:

1. C. kr. vlada se pozivlja, da reorganizuje c. kr. deželni zdravstveni svet vojvodine Kranjske tako, da v smislu zakona z dne 30. aprila 1870, drž. zak. št. 68, zviša število članov te korporacije na šest.

2. Pri imenovanju udov v c. kr. zdravstveni svet se vlada oziraj na razne stroke zdravstva in pa na narodno pretežje slovenskega prebivalstva dežele.

3. Predlog je v smislu § 22. deželnozborškega poslovnika obravnavati nujno in ga izročiti upravnemu odseku.

V Ljubljani, 5. oktobra 1910.

Dr. Zajc l. r.

Matjašič l. r. Hladnik l. r. Košak l. r. Dr. Šusteršič l. r. Zabret l. r. Dr. Krek l. r. Kobi l. r. Mandelj l. r. Ravnikar l. r. Bartol l. r. Perhac l. r. Lavrenčič l. r. Demšar l. r. Dr. Lampe l. r. Jaklič l. r. Dimnik l. r. Dr. Pegan l. r. Dular l. r. Piber l. r. Drobnič l. r. Povše l. r. Žitnik l. r.

III.

Nujni predlog

poslancev dr. Lampeta in tovarišev glede elementarnih škod in škode po črvu.

V mnogih krajih Kranjske dežele je letos toča pobila in je naredil zlasti črv po celi deželi obilo škode.

Ker je deželnemu zastopu pri pičlih sredstvih, ki so deželi na razpolago, nemogoče, nujne pomoči potrebnim kmetovalcem dati podpore, predlagamo:

Deželna vlada naj izposluje izdatno podporo po elementarnih nezgodah in po črvu

oškodovanim poljedelcem, zlasti za nakup semen in gnojil.

V Ljubljani, 5. oktobra 1910.

Lampe l. r.

Matjašič l. r. J. Hladnik l. r. Šusteršič l. r.
Jarc l. r. Zabret l. r. F. Košak l. r. Fr. Dem-
šar l. r. Kobi l. r. Dr. Pegan l. r. J. Lavrenčič l. r.
Dimnik l. r. Drobnič l. r. I. Piber l. r. Rav-
nikar l. r. Dular l. r. Dr. Zajc l. r. B. M. Per-
harc l. r. F. Bartol l. r. I. Mandelj l. r. Jaklič l. r.
Dr. Krek l. r. Žitnik l. r.

IV.

Nujni predlog

poslancev Matjašiča, Dularja, Hladnika, Per-
harc, Ravnikarja, Žitnika in tovarišev.

Ker so povzročile letos različne uime (toča, peronospora i. t. d.) kakor tudi črv vinogradom

v deželi Kranjski ogromno škodo, skleni de-
želni zbor sledeče:

1. Osrednja vlada se pozivlje, da odpiše brezobrestna posojila, dovoljena za obnovitev vinogradov.

2. Osrednja vlada se pozivlje, naj da zdatno podporo, ki bo ž njo omogočeno prizadetim vinogradnikom, nabaviti za znižano ceno vko-
reničenih trt, umetnih gnojil, modre galice in žvepla.

Temu predlogu se priznaj nujnost v smislu § 22. poslovnika.

V Ljubljani, 5. oktobra 1910.

Martin Matjašič l. r.

Ravnikar l. r. Dular l. r. Drobnič l. r. B. M. Per-
harc l. r. J. Hladnik l. r. I. Piber l. r. Kobi l. r.
Dimnik l. r. Šusteršič l. r. Žitnik l. r. Jarc l. r.
J. Lavrenčič l. r.

